

N.F.S. Grundtvig “Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden [Den christelige Børnelærdom, 1. udgave, 21. artikel]”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tilføjet punktkommentarer i version 1.14, april 2019

Tilføjet indledning i version 1.21

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1860 (SJ: 1269, 1281 og 1292)

Andre udgaver

US *Udvalgte Skrifter* 9

VU *Værker i Udvalg* 6

Teksten er etableret af Steen Tullberg

Punktkommentarer og tekstredigering er skrevet af Steen Tullberg, redigeret af Klaus Nielsen og Vanja Thaulow

Indledning er skrevet af Anders Holm, redigeret af Stine Kyslø Pedersen og Steen Tullberg

Tilsyn ved punktkommentarer ph.d. Anders Holm

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

|A:193 |US:533 |VU:207

Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden.

(N. F. S. Grundtvig.)

I.

Det evige Liv, som et virkeligt, glædeligt Liv for hele Mennesket, med Sjæl og Legeme, det var ikke blot efter *Skriften* Øiemedet med Vorherres *Jesu Christi* Komme til Verden, men det *er* til alle Tider, efter den *Christne Menigheds* egen *Troes-Bekiendelse* ved Daaben, *Troens Øiemed*, Menighedens *Haab* og den *Helligaands Gierning* i den hellige, almindelige Kirke-Forsamling og de Helliges

Fællesskab, saa at kun *forsaavidt*, som de saakaldte *Stats-Kirker* eller særlige Kirker og deres *Skriftkloge*, hver for sig, vedkiender sig det *samme Øiemed*, kun *forsaavidt* kan de høre *Christus* og hans *Menighed* til, og naar de da selv tilstaaer, de har et *andet Øiemed*, da har vi, som *Christne*, slet intet med dem at gjøre, og naar saadanne *Kirker* og *Skriftkloge* meddeler os deres Tanker om, *hvorpaa* vi bedst kan *bygge vor Christne Tro*, da kan vi følgelig kun tage Hensyn derpaa, *forsaavidt* vi finder, at det er den *fasteste Grundvold*, og at *Troen*, ved at bygge derpaa, sikkrest naaer sit og *Menighedens Øiemed: det evige Liv!*

Naar derfor en Kirke, den kalde sig Catholsk, Luthersk, Evangelisk, eller hvad den vil, gjør os vitterligt, at vi skal *bygge vor Christne Tro* og vort **A:194***christelige Haab* enten paa en *Bisp* og hans *Præster*, eller paa en *verdslig Fyrste* og de *Skriftkloge*, som han dertil beskikker og besolder, eller paa en *Bogstav-Skrift*, der *ikke* selv *yttrer* mindste *Liv* eller *Kraft*, men som er et *Tvistens Æble* mellem de *Boglærde*, og som vitterlig *ikke var til fra Begyndelsen*, og som til alle Tider har været den *største Deel* af *Menigheden ubekjendt*; da er det klart, at *enten* har *Vedkommende* aldeles tabt “*det evige Liv*” som *Troens* og *Menighedens Hoved-Øiemed*, aldeles af *Syne*, eller de viser os **US:534** dog en *Vei* til *det evige Liv*, som *umuelig* kan føre dertil for *Nogen*, end sige da for *hele Menigheden*.

Den velsignede *Lys-Tanke*, levende at udlede *Herrens Aand* og *Liv* hos os, den *Christne Tro*, den *Christne Menighed*, *Apostel-Skriften*, og *alt Christeligt* af det lille, almæg**VU:208**tige *Guds-Ord*, som Vorherre *Jesus Christus* sely, ved sine egne *Indstiftelser*, fra *Begyndelsen* personlig har talt og *aandelig* bliver ved at tale *til* alle sine *Discipler*, som troer og bliver døbte; denne velsignede *Lys-Tanke*, som er født i *Fængselet*, men frit opdraget i *Eensomhed*, er nu, saavidt jeg kan skionne, fuldvoxen i *Menigheden*, til at stride den gode *Strid*, fuldende *Løbet* og vinde *Prisen*. Denne *Strid* er imidlertid saalangt fra at være en *Penne-Feide*, som man *ved* en *Penne-Feide* kan føre det *Aandens Sværd*, som er *Guds Ord*, eller kan vinde et *Haarsbred* paa *Troens* *Enemærker*, eller kan gjøre et *Hanefjed* til *det evige Liv*, saa jeg maatte *bogstavelig* gaae i *Barndom*, hvis jeg **A:195**paa mine gamle Dage tænkte, med min *Pen* enten at kunne gjøre *Ordet* og *Troen levende* hos en eneste *Sjæl*, eller forsvare *det evige Livs Sag*, som det netop er min urokkelige *Grundsætning*, hverken kan *fremmes*, *forsvares* eller *vindes*, uden af og ved *det evige Livs-Ord til os* af Vorherres *Jesu Christi* egen *Mund* og i den *Helligaands Kraft*, som dermed følger.

Naar jeg derfor endnu engang stræber, det sandeste og bedste jeg kan, at beskrive den velsignede *Lys-Tanke*, som vidunderlig fandt et *Moderskiød* i det troende *Hjerte*, og dens *Forhold* ei blot til den for *Øieblikket* herskende *Tankegang*, men til *Kampen* og

Seieren i den *Christne* Fortid og Fremtid, og til det *evige Livs* Haab, da er det kun, fordi Ingen hos os kan være nærmere dertil end den *gamle* Præst og Skriver, som ligefra Fødselen har baaret *Lystanken* i sin Favn og, ligefra den blev gangfør, har fulgt den ligesom ved Haanden, men maa nu snart give den ganske *Gud* og *Menigheden* i Vold, naar Herren kalder *ham* til Sovekamret, mens *Tankens* Løb er paa Livets Vei i Guds Aasyns Lys til de evige Høie! At en saadan Beskrivelse, skiøndt den ligesaalidt som nogen anden Skrift med Pen og Blæk “kan gjøre Tegn og underlige Gierninger”, dog baade, hvor *Aanden* hersker og *Ordet* lever, kan tjene til at *bevare Mindet* om det forbigangne, som ei maa glemmes, til at *advare* Guds-Folket og dets præstelige Ledere mod fristende Afveie, til at *trøste* under Trængsel og Gienvordighed, og til at *understøtte* Haabet om bedre Dage med seierrig Kamp og [|US:535](#)liflig Hvile, [|A:196](#)det kan jeg føle paa mig, og det maa man jo slutte af *Bogstav-Skriftens* Fortid baade i den gamle og i den ny Pagts-Dage, da saavel den *historiske* som den *prophetiske* Skrift, hvor meget den end blev misbrugt og mistydet, [|VU:209](#)dog maatte findes *uundværlig* og *umistelig*. Naar man derfor herefter kun aldrig mere glemmer, at *Beskrivelsen* altid kun er en *Bisag*, hvor *Livet*, som i alt *Christeligt*, er *Hjertesagen*, og *Ordet* med levende Røst, som *Livets Lys*, er *Hovedsagen*, da er jeg vis paa, at den *Christne* Menighed, som det *aandelige* Guds-Folk, skal endnu have langt mere Gavn og Glæde af sin *fortløbende* historiske og prophetiske *Skrift* end det *verdslige* Guds-Folk i Jødeland havde af sin!

Modstanderne maatte nemlig tænke, sige og skrive hvad de vil, saa er der hos os, ved den velsignede Lys-Tanke, som de kalder en luftig *Indbildning* eller en tosset *Legende*, om det lille Ord af Herrens egen Mund, i den sidste Menneske-Alder skedt et *kirkehistorisk Omsving*, der vel ingenlunde har sat den *Christne Menighed* i et nyt Forhold enten til sin *hellige Skrift* og sine *Skriftkloge*, eller til sit forbigangne *Levnetsløb*, eller til *Menneske-Livet* fra Begyndelsen og hele Menneske-Slægtens Løbebane og Bestemmelse, men som dog *synes* at have gjort det, fordi det har veiledt de adspredte Guds Børn, til i den hellige almindelige Kirke-Forsamling at indtage *Menighedens* oprindelige men hardtad reent forglemte Stilling til *Herren* og *Aanden*, som dens eneste *aandelige* Øvrighed, og til alt *Djævelskabet* som dens *uforsøn*[|A:197](#)*lige Fiende*, og til *Menneske-Livet*, som det store Tvistens Æble mellem *Frelseren* og *Fristeren*.

Hvorledes dette kirkehistoriske Omsving er skeet hos os i en snever Vending, det skal jeg da først minde *Menighedens Læsere* og især dens *Boglærde* om, og dernæst stræbe at vise dem, hvorledes vi, for at være *Ordets* Tjenere, *Aandens* Redskaber og *Herrens* Medarbejdere, maae levende opfatte vort Forhold saavel til *Menigheden* og til *Skriften*, som til *vore* egne Modstandere.

I enhver *Tvangs-Kirke*, den kalde sig nu *Kirke-Stat* eller *Stats-Kirke*, Catholsk, Luthersk, Evangelisk, Reformert, eller hvad den vil, er den *Christne Menighed*, om den ogsaa findes der, *opløst* i lutter *Enkeltheder*, som, hver for sig eller i smaa hjertelige Vennelag, maa stræbe med den *Helligaands Bistand* at bevare *Troen*, at nære *Haabet* og at vinde *Kiærlig|US:536heden*, og denne næsten *aandløse* men, fordi Livet udgaaer fra *Hjertet*, dog ikke *livløse* Stilling lærde jeg i min Barndom at kiende fra saa smuk en Side, at kunde denne Stilling varet og kunde |VU:210jeg holdt mig i den, da var jeg neppe kommet til at ønske eller kiende nogen anden, men ingen af Delene var Tilfældet. I min Ungdom, ved det *Nittende Aarhundredes Begyndelse*, fandt jeg hele Verden i fuldt Oprør mod Vorherre *Jesus Christus* og hans Saligheds-Midler, med et rasende Had til *Bibelen*, der hos os, ligesom *Jesuiterne* hos de Romersk-Catholske, ansaaes for Kilden til al muelig *Overtro*, Hykleri og Grusomhed. Under dette Oprør havde næsten hele *Præsteskabet* i vor saakaldte *Lutherske Stats-|A:198Kirke* revet sig løs fra den *verdslige Kirkelov*, saa de ikke blot prædikede og lærde Smaa og Store, under Navn af *Christendom* eller paa Strid derimod *hvadsomhelst* de lystede, men behandlede ogsaa den Christne Menigheds *Daabs-Pagt* og alle *Indstiftelses-Ordene* ved *Daaben* og *Nadveren* med al muelig Vilkaarlighed, og dog var alle *Stats-Kirkens* Medlemmer ikke blot *indspærrede* i den som et *aandeligt Fangetaarn*, de ei maatte forlade, men de var næsten alle *lænkebundne*, hver til sin *Sognepræst*, baade i Henseende til *Daab*, *Nadver* og *Confirmation*; fremdeles indførtes der en *ny Psalmebog*, hvoraf alle de gamle *Kirke-Sange*, der aandelig og hjertelig udtrykte den *Christne Menigheds* christelige *Tro*, *Haab* og *Kiærlighed*, med Flid var udelukte; og endelig kunde man hver Dag vente en *ny Alterbog*, der ingenlunde som den gamle bandt *Præsterne* til den *Christne Daabspagt* og til alle *Indstiftelses-Ordene* ved *Daaben* og *Nadveren*, men snarere *afskaffede* dem i *Stats-Kirken*.

Under disse Omstændigheder havde aabenbar den eneste ægte, oprindelige og hjertelig nedarvede *Christendom* ikke blot tabt hele sin *Frihed*, men var gjort husvild og *fredløs* i *Stats-Kirken* og havde kun den sorte Død for Øine, uagtet der endnu stod paa *Papiret*, at den skulde være *herskende* i hele Riget; og naar enkelte saakaldte *Lægmand*, som især *Hans Hauge* i Norge, vovede at løfte deres Stemme mod den, ikke mindst hos Geistligheden herskende Uchristelighed, Ugudelighed og aabenbare Ringeagt for Salighedens Sag, da spurgdes der ikke engang |A:199om, *hvorvidt* de selvgjorte *Prædikanter* havde "*Bibelen*" og *Stats-Kirkens "Symboliske Bøger"* for eller imod sig, men de blev uden videre dømt og straffede, og, naar de fremturede med deres *Frisprog*, sat i *Tugthuset*.

Det var imidlertid slet *ikke* denne *Troens* og *Menighedens* |US:537fortvivlede Stilling hos os, der *først* bragte mig i Harnisk mod

den |VU:211|saakaldte “oplyste Verdens” *antichristelige* Tankegang og Tænkemaade, thi det var, som klarlig sees af min Afhandling “Om Religion og Liturgi”¹, ene den *Aandløshed* og *Hjerteløshed*, som man i det *Attende* Aarhundrede havde forgudet under Navn af *Oplysning*, og det samme var endnu Tilfældet med min bekiendte Dimis-Præken “*Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Huus?*” der endogsaa kun var en temmelig mat Gjentakelse af hvad jeg før havde skrevet imod den herskende aandløse og hjerteløse Prækemaade.

Enten maa det da have været “*Titelen*”, der nu (1810) pludselig oprørde *Hovedstadens Geistlighed*, eller denne Geistlighed, kun *to Aar* efterat Biskop *Balle* havde nedlagt sit Embede og mens han endnu levede, maa have anseet den saakaldte “*Kirke-Tro*” for død og begravet, saa at, da den gjorde Mine til at gaae igien hos mig, maatte den strax med Fynd og Klem nedmanes.

Vel slap jeg for denne Gang med en *Irettesættelse*, fordi, som det deri hed, *Udgivelsen* af min Dimis-Præken “*syndes at røbe den Hensigt |A:200|at giøre Opsigt,*” og vel fik jeg, sagtens dog kun ved gamle *Balles* Forbøn, Lov til at blive *Personel-Capellan* paa Landet hos min gamle Fader, som alt var *Jubel-Lærer*, men *Hovedstadens* Præsteskab tabte mig dog aldrig af Syne, som den eneste farlige Tilhænger af den banlyste *Kirketro*, og min Pen tillod heller ikke at skrive mig i Glemmebogen.

Under Forfølgelsen var jeg nemlig faldet i en dyb Bekymring for min egen *Sjæls* Frelse og det *evige Liv*, og da jeg, ved at vende om til *Barne-Troen*, som den findes beskrevet i *Luthers lille Catechismus*, fælde mig beroliget, maatte jeg nødvendig føle inderlig *Medlidenhed* med *Børnene* og med hele det *uoplyste* Folk, som de ypperste Præster og Skriftkloge ikke blot forholdt *Christi Evangelium* og *Sacramenternes* rette Brug, men stræbde med falsk Skrift-Fortolkning, med Spot og med verdslig Magt at udelukke derfra, netop, som skrevet staaer: vee eder, I *Lovkyndige*, I har taget *Kundskabs-Nøgelen*, og selv gaaer I ikke ind, men forhindrer dem, som vilde gaae ind.

Dette var nu Omkvædet paa al min Skrift, fra “*Nytaarsnat*” til mit “*Korte Begreb af Verdens-Krøniken i Sammenhæng,*” (1812), hvorved baade Geistligheden og hele det lærde Væsen |US:538|hos os var nær ved at flyve i Flint, og som et *Strids-Skrift* fra det |VU:212|*luthersk-christelige* Stade var det vistnok ogsaa baade saa hvast, saa fyndigt og saa nærgaaende, at det paa en Tid, da “Sort paa Hvidt” spillede en latterlig Hoved-Rolle, maatte gjælde for et Dommedags-Slag. Udentvivl var det nærmest *Stats-Bankerotten* (1813), der reddede mig fra |A:201|en Injurie-Proces, der i alt Fald vilde slaaet mig Penne-Spydet af Haanden, og da jeg, efter min Faders Død (1813) ikke vilde nøies med som omflakkende *Personel-Capellan* at holde *Catechismus-Prædikener* og forrette

Sacramenterne efter Alterbogen omkring i Krogene, men vilde virke frit i samme Aand, baade som *Prædikant* og *Skribent*, midt i *Hovedstaden*, da vidste man ikke blot at forhindre min Ansættelse som Præst eller Professor, men at lukke alle Hovedstadens Prædikestole for mig.

At jeg nu ikke gjorde Pinen kort og, ligesom siden *Gammel-Lutheranerne i Preusen*, brød ud af det statskirkelige Fangetaarn, samlede alle de *Trofaste* om *Catechismus* og *Alterbog*, og døiede ondt og godt med dem, eller i det mindste holdt "*gudelige Forsamlinger*" i samme Retning, det kan baade Venner og Fiender godt tilskrive *Mangel* paa brændende Nidkærlighed for Herrens Huus og Overflod af Pære-Danskhed, men, som min "Verdens-Krønike" viser, forhindredes jeg dog ogsaa deri af mit *kirkehistoriske* Syn for den *aandelige* Fare, der var ved at bryde ud af Stats-Kirken og bygge Kirker enten paa samme Grund eller paa fri Haand, og Tiden har viist, at jeg ikke forgæves ventede paa at finde en *bedre Udvei*.

Da jeg endelig (1821) havde fundet mig i at forlade *Hovedstaden*, Regieringens og Universitetets Sæde og Læseverdenens Middelpunkt, hvorfra alt hvad der skulde virkes ved *Pennen* og rettes enten ved Præsteskabet eller ved *Loubud*, vist nok maatte udgaae, og havde modtaget en *usøgt* Præste-Stilling i en lille Kjøbstæd, da opnaaede jeg snart (1822) |A:202|trods al geistlig Modvirkning, ved Kongens synderlige Gunst, den saa længe og saa ivrig attraaede *Præste-Stilling* i *Hovedstaden*, men jeg opdagede snart, at derved var for de adspredte *Troende* i Landet, og for *Kirkens Fremtid* lidet eller intet vundet, da den herskende *Geistlighed* og Landets eneste *Universitet*, trods smaa Forandringer, vedblev at være *Lutherdommen* ugunstige, og en ny for *Lutherske Christne utaalelig Alterbog* ved Siden ad den aandløse *Psalmebog*, var Sværdet i et Haar, der bestandig hængde os over Hovedet.

|US:539|VU:213|Da nu, for mine *Lutherske* Øine, *Strids-Skrift* og *Prædiken* efter *Skriften* var *Troens* eneste Vaaben, men som da ogsaa nu, saavel som for tre hundrede Aar siden, med den *Helligaands* følgende Bistand *maatte* være mægtige til at bryde *Jern-Stænger* og sprænge *Kobber-Mure*, skjøndt *Mueligheden* var skjult for vore Øine, saa greb jeg med begge Hænder den Leilighed, der (1824) aabnede sig til at udgive et "Theologisk Maanedsskrift" i stræng *Luthersk* Retning, med en grundmuret *Dogmatiker* og en lovfast *Ebræer* af den gamle Skole².

Paa en Tid, da hele den *Danske Literatur*, og ei mindst paa den kirkelige Side, laae i dyb Dvale, maatte et saa dristigt Foretagende med dygtige Kræfter, som lykkelig overvandt store Vanskeligheder, nødvendig vække en Slags Bestyrtelse i Modstandernes trygt sovende Leir, og Professor |A:203|Clausens ungdommelige Seiers-Raab i hans tykke Bog om "Catholicismens og Protestantismens

Kirkeforfatning” vilde neppe trøstet den døende Rationalisme i gammel Stil, men netop under min ivrige Bekæmpelse af den paa *Papiret*, faldt jeg i dybe Tanker om, hvad det dog kunde nytte den vel endnu *levende*, men hardtad *døende* Christendom, om vi baade kunde vinde Seier i *Penne-Feiden* og nøde alle Præster til at følge *Alter-Bogen*, naar dog *vort Vidnesbyrd* om den *Bibelske Christendom* kun var som eet mod Tusinde, og naar vi ikke kunde indblæse nogen den *Aand*, som oplivede os, og var efter Skriften, Christendommens *Livs-Kraft*.

Nu (1825) opgik uformodenlig *Lyset* for mig over *Daabs-Pagten*, som hele Christen-*Menighedens* mageløs stærke og gyldige *Vidnesbyrd* om sin *Tro* og som *Jesu Christi eget Vidnesbyrd*, da Daaben og Nadveren umuelig kunde være *hans Indstiftelser*, med mindre *alle* Indstiftelses-Ordene var hans *Tiltale* til *Menigheden*, og jeg saae strax, at dermed var ogsaa *Aandens* og *Livets* Gange opdagede, da baade Herren havde sagt: de *Ord*, som jeg *tiltaler eder* med, de er *Aand*, og de er *Liv*, og det fulgde af sig selv, hvad alt *Luther* bemærkede, at hele *Daabens* og *Nadverens* Virkning maa udledes af *Kraften* i det *Guds-Ord*, hvormed de er indstiftede.

Hvad jeg nu helst med denne Oplysning skulde gjort for at hjælpe [|VU:214](#) den *Christne Menighed* hos os til en *aandelig* sikkret, fri og frugtbar Stilling, det er et stort Spørgsmaal, som jeg selv i [|US:540](#) dette Øieblik ikke kan besvare, men hvad nu tit synes mig [|A:204](#) det *urimeligste* af alt, nemlig at skrive et “*Kirkens Gienmæle*” mod Prof. *Clausen*, det syndes mig *dengang* at være det *eneste rigtige*, saa enten maatte jeg giøre det eller slet intet, hvad maaske vilde været det bedste, men var mig umueligt. Der er nemlig vel meget *urimeligt* i, paa een Gang at *protestere* mod *Stats-Kirkens* Ret til at afgiøre hvad der er *Christendom* og til at beherske *Menighedens Tro*, og dog at anklage en *Theologisk Professor* for Brud paa *Stats-Kirkens* Love, og jeg følge selv denne Modsigelse saa stærkt, at jeg, under *Injurie-Processen*, hvortil Professoren indskrænkede sit Forsvar, slet *intet* juridisk *Beviis* enten selv *vilde føre* eller *lade føre* for Professorens *statskirkelige* Brøde; men hvor der kun er en *eneste Plante-Skole* for *Sogne-Præster* i en *Tvangs-Kirke*, hvor dens Medlemmer er *bundne*, hver til sin *Sogne-Præst*, og hvor den fremragende *Præste-Lærer* ikke blot bestrider *Stats-Kirkens* Præste-Eed og Symbolske Bøger, men hele den “*historiske Christendom*”, der gives dog neppe noget andet *lovligt* Forsvars-Middel end at forlange vedkommende *Præste-Lærer* forhørt, og, naar han befindes skyldig, *afsat*.

Da nu den verdslige Øvrighed ved denne Leilighed paa *Stats-Kirkens* Vegne viste sig mere end *ligegyldig* baade for sine *Loves* Overholdelse og for sine *Kirke-Gængeres* umistelige *Samvittigheds-Frihed*, saa maatte jeg nødvendig nedlægge mit Embede i *Stats-Kirken* og udbede mig Lov til med alle Ligesindede at forlade den og

i en *Frikirke* |A:205| vedligeholde og forplante *den Christendom*, som vore Kirke-Love vel fredlyste, men Øvrigheden gjorde fredløs, og jeg gjorde begge Dele, men som det syndes, aldeles forgæves.

Da jeg nu derhos, som en Følge af Injurie-Processen, blev sat under *livsvarig* Censur (1827), saa maatte jeg, som det syndes, enten vandret ud til Norge, eller, med hvem der vilde følge mig, brudt ud af den Modstanderne aldeles overladte *Tvangs-Kirke*.

Jeg gjorde imidlertid ingen af Delene, men ventede i al Stilhed, taalmodig eller udmattet, paa bedre Dage, indtil selv *Lindberg* tabde Taalmodigheden og begyndte at holde "*gudelige Forsamlinger*" som jeg dog kun deltog i, for, om muligt, derved at faae den |VU:215| mig nægtede Kirke til *fri Guds-Tjeneste*. Det lykkedes, og dermed nøiedes vi i hele *syv* Aar, skøndt jeg var indskrænket til *blot Prædiken*, og blev, mod Aftale med da|US:541|værende Sællands-Biskop, *bundet* til den saakaldte *evangeliske Psalmebog*.

Da jeg imidlertid (1839) følte baade paa egne og Medchristnes Vegne, at vi ikke længer kunde undvære *Sacramenternes* og *Confirmationens* fri Brug, og da jeg havde opdaget, at "*Sogne-Baadets Løsning*" kunde gjøre de Christnes Stilling i Stats-Kirken taalelig, saa søgte jeg, efter Kong *Frederik* den *Sjettes* egen Tilskyndelse, *Præste-Kaldet* ved *Vartou*, hvor jeg nogenlunde *frit* kunde tjene *Vorherre* og vore fælles Venner, som jeg nu ogsaa har gjort over i *tyve* Aar, under den |A:206| Forudsætning, at jeg maatte lære ligesaa frit i Stats-Kirken, som før udenfor den.

Da nu tillige vor ny *Grundlov* hævder os med alle vore Medborgere *Religions-Frihed*, og *Sogne-Baadets Løsning* har gjort *Præste-Friheden* uskadelig, saa vil der, naar denne os nødvendige *Frihed* kan blive *lovfast*, for apostoliske *Christne* ei være mindste Grund til at forlade *Folke-Kirken*, men være al Grund til at blive i den, saalænge *Friheden* paa begge Sider bestaar.

Men hvad enten nu vor aldeles uundværlige *fri Stilling* kan findes i *Folke-Kirken* eller maa søges *udenfor* den, saa er det *aandelig* og *christelig* en Stilling paa *Klippen*, som i Tidens Løb er fundet og vil til Verdens Ende findes *urokkelig*, fordi, selv naar Himmel og Jord forgaaer med alle *Bøger*, skal dog *Herrens Munds-Ord* ligesaalidt forgaae som han selv og hans troende Menighed, og ligesaa rolig, som han sidder ved Gud-Faders Hørehaand, skøndt hans Fiender bliver ved at larme, at prale og at spotte, indtil deres Munde stoppes og de alle lægges under hans Fodskammel, ligesaa rolig kan hans *Menighed*, som bygger paa *hans Munds Ord* og har ham i *Aanden* ligesaa nær, som *Ordet* i sin Mund og i sit Hjerte, høre paa, at der skrives og skraales trindt omkring den, at dens Tro paa det Ord, som er fra Begyndelsen, og hvori der er et Liv, som er Menighedens Lys, dog, baade efter *Skriftens* og *Kirkehistoriens* og den *sunde Fornufts* Vidnesbyrd, er en aldeles grundløs og

fordærlig *Overtro*, og maa derfor en af Dagene forsvinde som Røg for Vinden. Uden at sætte Pen til Papir kan nemlig |A:207| *Menigheden* ved en fast og levende *Troes-Bekiendelse* med Kiær |VU:216| lighed beskæmme Fienden, og kan trøstlig overlade til sine *Boglærde* og *Skriftkloge* at stille Fiendens flauæ *Æventyr* i sit rette Lys, ved at tage *Skriften* langt mere *ordret* og bruge den langt mere |US:542| *levende*, end nogen af Troens Modstandere enten kan eller vil, ved at tænde Lys i *Kirkehistorien*, som Fienden kun har stræbt at *formørke*, og ved i alle *Menneske-Livets* Retninger at fremme Erkiendelsen af den *levende Sandhed*, som Troens Modstandere altid har stræbt at dølge eller fordreie.

Saaledes har vi da de lyseste Udsigter til, ved det *fornyede* Menneske-Livs Fremvæxt og Fremskridt i Oplysning, at vise, vi er *Fredens* Børn, som gjerne vil holde Fred med alle *Mennesker*, da vi kun har alvorlig Strid med det *Djævelskab*, vi ved Daaben forsager, som uforligeligt med *Christus*, hans *Menighed* og al evig *Sandhed*, men skal disse lyse Udsigter holde Stik, og *Menigheden* komme til at vise, at den er *fredsommelig*, skøndt den ikke kan oplade Munden med sin *Troes-Bekiendelse*, uden at Fienden er færdig til Krig, da maae *Menighedens Skriftkloge* og *Boglærde* langt bedre end hidindtil opfatte *Menighedens* Stilling til sin hellige Skrift og til sit forbigangne Levnetsløb, og især langt bedre opfatte deres eget Forhold baade til *Herren*, til *Aanden* og til *Menigheden*.

Dette vort *tredobbelte* Forhold er nu i sig selv saa indviklet, at det er intet Under, man selv i den *gamle Frikirke* tog Feil derad, og det er nødvendig i Tidens Længde giennem *Stats-Kirkerne* og *Kirke-Staten* blevet saa *forvirret*, at vi, selv |A:208| med vor bedste Villie aldrig kunde hittet Rede deri, naar ikke *Herren* havde sendt os *Aanden*, som kan og vil ledsage os til "*al Sandhed*", og vil derfor lade os føle og gribe det Rette, længe før vi kan gjøre det klart enten for os selv eller Andre. Det var derfor altid kun i *Aandens Fraværelse*, kun, naar *Bisper*, *Præster* og *Skriftkloge* enten aldeles havde tabt *Troen* paa den *Helligaand*, eller, hvad der igrunden løber ud paa det samme, betragtede sig alene som de "*Aandelige*" (Geistlige, Spirituales), i *udelukkende* Besiddelse af *Aanden*, kun da, at de ikke ligesaavel kaldte sig *Menighedens* som *Herrens Tjenere*, men opkastede sig meer eller mindre aabenbar til *Troens* og *Menighedens* Herrer. Selv i vor troskyldige og forholdsviis uskyldige *Lutherske* Stats-Kirke stod vi aabenbar saaledes, enten vi saa derved aldeles *verdslig* beraabte |VU:217| os paa vort *Kaldsbrev*, eller halv *papistisk* og halv *protestantisk* beraabte os, som hellige Bogorme, paa vor *selvgjorte Indvielse* og vor *selvkloge Bibellæsning* under eet; thi Meningene blev jo dog, at man skulde *troe* paa vort *Ord* som *Guds Ord*, og at hvis man troede sin egen Bibellæsning eller en Engel fra Himmelen paa Strid *mod os*, da var man bandsat. Det nyttede slet ikke, om vi end nok saa |US:543| *ærlig* og *aabenhjertig*

tilstod, at vor *Prædiken* og *Undervisning* kun var *troværdig* og *christelig*, forsaavidt de stemmede overeens med den *Hellige Skrift* og *Luthers Catechismus*, thi derved kunde vi vel baade hos Store og Smaa *svække Troen* paa os, men umuelig *størke Troen paa Vorherre*, og jeg husker godt, i hvilken Vaande |A:209| jeg i mine første Præste-Aar fandt mig stædt, naar jeg vilde lægge mine *Confirmander* paa Hjerter, at de endelig, for deres Sjæls og Saligheds Skyld, maatte blive ved hvad jeg havde lært dem, uden at bryde sig om, hvad man enten paa *Aandens* eller *Skriftens* Vegne vilde indvende derimod, men at de dog *ingenlunde* maatte *bygge* deres *Tro paa* et syndigt, skrøbeligt og dødeligt Menneske, som *mig* og mine Lige. Da jeg ogsaa dengang virkelig troede paa den *Helligaand* og paa *Herrens* aandelige *Nærværelse* hos sin Menighed, især ved den *hellige Nadver*, saa viste jeg naturligviis baade Gamle og Unge til *Herren* og *Aanden* for at finde *Klippen*, men jeg følte godt, det *løb rundt*, saalænge jeg *ikke* kunde nævne et *Guds-Ord*, hvori *Troen* kunde hvile og hvorpaa den *Helligaand* kunde *kiendes*. Saasnart jeg derimod havde fundet *dette Ord i Herrens egen Mund* ved *Daaben* og ved *Nadveren*, da lysnede det over hele Stillingen, og skjøndt vort *særegne* Forhold til *Herren* og *Aanden* end ikke den Dag idag er mig klart, saa klarede vort *Grund-Forhold* til *Troen* og *Menigheden* sig dog strax, som et *Tjener-Forhold*, da vi jo baade som *Vidner* om *Troens Sandhed*, maae forudsætte *Troens Indhold* som *bekjendt*, og som Lærere i *Menigheden* forudsætte *Menighedens* virkelige *Tilværelse*, og hvad "*Skriften*" angaaer, da maae vi vel som "*Skriftkloge*" sætte den *foran os*, men *ingenlunde* sætte den *foran Troen*, eller imellem *Troen* og *Menigheden*, thi den *Christne Tro* er jo *ingen Tro* paa en *Bog*, men *Tro* paa Vorherre *Jesus Christus*, og den *Christne Me|A:210|nighed* er jo intet *Læse-Selskab*, men et *Troes-Samfund!*

|VU:218| Er nemlig dette klart og uimodsigeligt, da har den *Christne Menighed* aabenbar intet *levende* Forhold til den *Hellige Skrift* uden *igennem* sine *Skriftkloge*, som det *levende Skrift-Begreb*, og der kan da ingen Paastand om aandelige Ting være grundløsere end den, at den *Christne Tro* og *Menighed* skulde enten staae eller falde med *Skriften*, der, som Erfaring har lært, ligesaavel kan bringes i *Strid mod* *Troen* og *Menigheden*, som i *Overeensstemmelse dermed*. Da det imidlertid paa den anden Side er klart nok, at vi, som *Menighedens Skriftkloge*, sætter vor *Ære* og hele vort *christelige Liv* i Pant baade for Til|US:544|værelsen af en *hellig Skrift* og for dens *Overeensstemmelse* med *Menighedens Tro*, saa staaer og falder vi dermed, og *fristes* derfor altid til at gjøre *vor Sag* til hele *Menighedens*, og saaledes indvikle *Menigheden* i vore *Tvistigheder* og *Penne-Feider* om *Skriftens* Oprindelse, *Ægthed*, *Omfang*, *Indhold* og rette *Fortolkning*, hvorved vi dog altid, istedenfor at bestyrke *Menigheden* i sin *Tro*, frister den til

Tvivlraadighed og sætter den i bestandig Ængstelse og Uro.

Dette vilde være Tilfældet, om end hele den *Christne Menighed* stod i samme Forhold til vor "*Hellige Skrift*", som det *Jødiske Folk* forud stod til sin "*Hellige Skrift*", som baade var *forfattet* paa deres eget *Modersmaal* og var *opbevaret* midt iblandt dem i *Forfatternes* egen Haandskrift, saa Ingen kunde gjøre dem den stridig, |A:211| der kunde ingen ængstende *Tvivl* opkastes om dens Ægthed, og den var, saavidt muelig, tilgængelig for Alle; men hvormeget mere maa det da ikke være Tilfældet med vor *Hellige Skrift*, der, hvad det *Gamle Testamente* angaaer, er i alle Maader et *Twistens Æble* mellem os og *Jøderne*, som vi selv bekiender, det oprindelig tilhører, og hvad det *Ny Testamente* angaaer, er det jo ogsaa skrevet paa et, næsten for hele *Menigheden fremmed* Sprog, saa det af *Menigheden* kun kan læses i en *Oversættelse*, for hvis *Nøiagtighed* de *Skriftkloge* er dens eneste Borgen.

Dette er saa iøinefaldende, at vor *Lutherske Stats-Kirke* og enhver *Stats-Kirke*, som kunde det, baade bandt sine *Præster* til en vis *Skrift-Fortolkning* og til *Oversættelsen* paa *Modersmaalet*, for at ikke *Twisten* derom skulde vække *Tvivl* og *Uro*, men at dette *Huusraad* hverken var *christeligt* eller havde meer end *Skinnet* for sig, det saae vi i det *Attende Aarhundrede*, da det |VU:219| baade klarlig bevistes, at alle saadanne *Baad* er "*Mørkets Lænker*", som hverken *Sandhedens Aand* eller hans levende *Redskaber* vil bære, og klarlig viste sig, at den *Christne Menighed*, ved at bygge sin *Tro* og sit *Haab* paa en *ældgammel Bog*, hvis *Sprog* var døde og hvis hele *Beskaffenhed* var et *Twistens Æble* mellem al *Verdens Bøglærde*, hvorom *Striden* kunde vare til *Verdens Ende*, enten maatte styrte sig i grændseløs *Tvivlraadighed* eller nedsynke i en uforsvarlig *Overtro* paa enkelte *Skriftkloges* fuldkomne *Sanddrøhed* og *Ufeilbarhed*, uden dog derved at kunne undgaae den "*sorte Død*" i *Aanden*.

|A:212| Nu blev det ovenikiøbet i det *Attende Aarhundrede* klarlig oplyst, at om ogsaa den *Christne Menigheds Skriftkloge* kunde |US:545| bevise, at *Jødernes Hellige Skrift* lod sig venlig og vel forlige med den *Christne Tro*, saa var det dog lige latterligt at ville *udlede Troen deraf* eller bygge den *derpaa*, og at hvad det *Ny Testamente* eller *Apostel-Skriften* angik, da maatte den enten være aldeles *uefterrettelig*, eller ogsaa den er meget *ynge* end den *Christne Tro* og *Menighed*, som den selv heeltigiennem *forudsætter*, og kan da *umuelig* enten være *Kilden* til eller *Grundloven* for, men maa være de *Skriftkloge* overladt til fri *Granskning* og *Benyttelse*, saa i det *Nittende Aarhundrede* maa den *Christne Menigheds Skriftkloge* ligesaavel for deres egen velforstaede *Friheds* og *aandelige Virksomheds* som for *Troens* og *Menighedens Skyld*, opgive alle *Forsøg* paa at *forsvare* *Troen* og *Menigheden* med *Skriften* og saaledes maa vi *afbøde* alle *Angreb* med *Skriften* paa *Troen* og

Menigheden.

Vi skal nemlig oplyse *Menigheden* om, at den, som et christeligt *Troes-Samfund*, kaldet og udvalgt til det *evige Liv*, baade, for at staae virkelig fast, ene maa bygge sin Tro paa *Klippen*, som er Guds evige *Sandheds-Ord* til os af Vorherres egen Mund, og at den ligeledes, for virkelig at faae det *evige Liv*, maa ene og alene søge det i det *evige Livs-Ord*, som intet Menneske uden Vorherre *Jesus Christus*, den levende Guds Søn, har i Eie, saa at dette *Troens* og det *evige Livs Ord* til os af Herrens egen Mund ved hans Daab og Nadver giver os hvad man har kaldt "*Kirkens*" |A:213| det er: *Menighedens* sande og levende Begreb, hvorfra Intet kan tages og hvortil Intet maa lægges, saa at baade den *Hellige Skrift* og hele den *fremskridende* christelige Oplysning hører ikke til Me|VU:220|nigheds-Begrebet eller til Saligheds-Sagen i sig selv, men til hvad man kalder *Skole-Begrebet*, altsaa til Begrebet om en *aandelig Indretning*, hvorved den *levende Oplysning* baade benyttes og forplantes fra Slægt til Slægt, og skrider frem med Tiden fra Klarhed til Klarhed. Da nu enhver *Skole*, som aandeligt Oplysnings-Middel, kræver baade *Lærere* og *Lærlinger*, og da vor *Hellige Skrift* er vor nedarvede, umistelige *Skole-Bog*, saa forudsætter den christelige *Kirke-Skole* en uafbrudt Række af *christelige Skriftkloge*, som indestaaer *Menigheden* for *Skriftens* Overensstemmelse med det guddommelige, levende og uforanderlige *Troes-Ord*, som de naturligviis, med hele *Menigheden*, maae *forudsætte*, *bekiende* og *bygge paa*, men har for Resten *fri Raadighed* baade over den *Hellige Skrift* og alle christelige Oplysnings-Midler, da en fri Rørelse aabenbar er Vilkaaret for en *levende*, bestandig *fremskridende Oplysning*.

|US:546| Dette, at *Herrens* eget *Munds-Ord* til os alle ved *Daaben* og *Nadveren* er for *alle Christne*, baade store og smaa, vise og vankundige, den eneste faste *Troes-Grund*, fordi den, som baade *Lys-Grund* og *Livs-Grund*, er baade *Klippe-Grund* og *Soel-Grund*, oplysende og oplivende, i *Herrens Aand*, som aldrig viger fra hans *Munds Ord*, medens vor *Hellige Skrift* er et *Oplysnings-Middel*, hvorom Herren *ikke taler til os*, |A:214| og hvorpaa *Menighedens Troes-Bekjendelse* ved *Daaben* derfor heller *ikke lyder*, og som derfor maa være *Aanden* og hans *skriftkloge* Redskaber, som kun virker *levende* i *Frihed*, *frit* overladt, paa de Vilkaar, at de *Skriftkloge* vil bruge *Skriften* *christelig*, altsaa i Overensstemmelse med vor Alle vitterlige *Christne Tro*, og i en paa *begge* Sider fri Vexel-Virkning med *Herrens* *fribaarne* *Menighed*, som de *Skriftkloge* aldrig maa byde deres Oplysning som en *Troes-Artikel*; dette er allerede nu saa klart, at dersom den blotte *Kundskab* var mægtig nok til at styre og raade, om ikke hele *Menigheden*, saa dog dens *skriftkloge Medlemmer*, da havde det ingen Nød, at de herefter, som forhen, enten skulde opgive deres *Frihed* i *Skolen* og

derved afbryde den christelige Oplysnings Liv og Fremskridt, eller, ved at paatage sig *Forsvaret* for *Troen* og *Menigheden*, paa en Omvei opkaste sig til deres *Herrer*, og forbittre Menighedens Liv med al den Ængstelse og Tvivlraadighed, der er uadskillelige fra det *aandelige Trælle-Liv*; |VU:221| men en lang og sørgelig Erfaring maa have gjort os kloge af Skade, saa vi, som for Øieblikket høre til de *Ældste*, maa baade med Formaning og Exempel arbeide paa, at om Udskeielser end ikke kan undgaaes, de dog i det hele blive uskadelige.

Derfor er det, at jeg bestandig mindre har taget Deel i *Penne-Feiden* om, *hvor* Troens og det evige Livs Ord er at finde: enten i *Herrens egen Mund*, eller, efter Bogstav-Skriften, i de *Skriftkloges Mund*, men har indskrænket mig til baade med Mund og Pen at oplyse den *troende Menighed* |A:215| om alle Mundes og Pennes, saavelsom alle Hænders og Vaabens Magtesløshed mod *Guds-Ordet* i Herrens egen Mund og Menneske-Hjertets Tro derpaa, saa Herrens Menighed kan og skal staae rolig under al Fjendens Larm, som Huset paa Klippen i Storm og Vandskyl, indtil man igien stræber at kvæle *Troes-Bekiendelsen* paa *Børnenes* Læber, da Herrens Menighed skal ære ham ved sin høirøstede *Bekiendelse* ogsaa paa *Børnenes* Vegne, og overlade *Forsvaret* til ham, som med sin egen Munds Ord har paataget sig *Ansaret*: Herren selv, hvis Munds Ord til os vi alle troe og |US:547| bekiende paa hans *Apostlers* og hele Menigheds Vidnesbyrd. Hertil har jeg med Flid indskrænket mig, især siden *Penne-Feiden* fik sin ny Skikkelse, thi saalænge den førdes mod dem, der, som Prof. *Clausen*, i aabenbar Strid med vor Christne Tro eller i klar Selv-Modsigelse, paastod, *baade* at Skriften var den *eneste Troes-Regel*, og at den, efter sin hele Beskaffenhed slet *ikke* duede til *Troes-Regel*, saalænge kunde man frit tage til *Gienmæle*, uden at faae mindste Skin af enten at forsvare Troen med den *Hellige Skrift*, eller at ville give Troen en nødvendig *Understøttelse* med sit *Forsvars-Skrift*; men siden man, med Dr. *Rudelbach*, bringer *Bibelen* og dens *Anseelse* i Marken ganske i *Kalvinistisk Stil*, som om Bibelens *Duelighed* til at være *Troes-Grund* og *Troes-Regel*, dens Omfang, Ægthed, bogstavelige Indblæsning, aandelige Liv, Sikkerhed, Tydelighed og Klarhed for alle, var aldeles *uomtivistelige*, og var ligesaavel den *Lutherske* som den *Kalvinske* urokkelige Grundsætning, see, da |A:216| skiftede Strømmen, saa der midt i vort *verdens-kirkelige* Virvar blev stor Fare for at løbe paa Grund.

Dr. Rudelbach og Mag. Lindberg, af hvilke den Sidste blev mig en tro Stalbroder.

[A:1] |US:547 |VU:221

Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden.

(Af N. F. S. Grundtvig.)

(Fortsat.)

II.

Det var nemlig let at forudsee, at alle de Bisper, Præster og Skoleholdere, som vilde aandelig beherske Troen og Menigheden, enten paa Grund af en egen *Indvielse* og *Salvelse*, eller paa Grund af en |VU:222stemplet *Skriftklogskab*, de vilde stræbe at opreise *Stats-Kirken* fra det *Syttende* Aarhundrede paany, og, skøndt de, for *Religions-Frihedens* Skyld, ei kunde gjøre den til det gamle *Fangetaarn*, vilde de dog gjøre den til det aandelige *Trælle-Huus* og *Tugt-Huus*, som den forud var, men som den i det sidste *Aarhundrede* mere og mere havde ophørt at være.

Havde vi nu, som *oplyste Christne*, staaet i en *Frimenighed* udenfor den danske *Folke-Kirke*, der nu atter, om muligt, skulde gøres om til en *Stats-Kirke*, da vilde vore *Skriftkloge* følt, at enten maatte de herved være ligegyldige Tilskuere, eller dog kun stræbe at oplyse den *danske Læse*|A:2*verden* om, at dette kun var et nyt Skud af det ligesaa *ufolkelige* og *umenneskelige*, som *uchristelige Hierarkies* Rod, saa *Folket*, om det vilde beholde sin *Frihed* og gaae frem i aandelig *Oplysning*, maatte jo før jo hellere *nedlægge Stats-Kirken*; men da vi nu ikke blot stod midt i *Folke-Kirken*, men følte ogsaa Kald til at blive deri med Menigheden saalænge som mueligt, og det dog bestandig tydeligere blev Modstandernes Agt, enten at binde os alle til det saakaldte *Skrift-Princip* med Lænker, som selv vore *danske Præste-Fædre* aldrig bar, eller dog at begrave *Friheden* med os, som nu høre til de *Ældste*, saa kunde vi ikke være ørkesløse |US:548Tilskuere, men fristedes til at indlade os med Modstanderne i en skarp *Penne-Feide*, baade om det *ægte Lutherske* og om *Skriften* og dens *christelige* Forhold til Herrens Munds-Ord ved Daaben og Nadveren, en *Penne-Feide*, der, før vi vidste det, let kunde føre os baglængs langt videre end Troes-Livet og saavel Menighedens som vor *umistelige Aands-Frihed* kunde taale.

Derfor har jeg egenlig slet ikke taget Deel i *denne Penne-Feide*, skøndt Fingerne tit har kløet og maattet kløe paa mig, efter at vise den *nordiske Læse-Verden*, eller dog alle *Menighedens opvakte Læsere*, hvor uforsvarlig og tit høist latterlig man beraabde sig paa

Luther, paa den *danske* Stats-Kirke og fremfor alt paa *Skriften*, for hvad hverken *Luther* eller den *danske* Stats-Kirke nogentid har sagt, og som *Bibelen*, saavidt den kan sige noget, maa sige netop det *Modsatte* af; men jeg holdt mig tilbage, fordi der ved en saadan Penne-Feide |A:3| hverken for *Menigheden* eller for dens *skriftkloge* Tienere var det mindste at vinde, men tabdes meget, naar vi og *Menigheden* derved fik Skin af at underkaste os enten *Luthers* eller nogen |VU:223| *Stats-Kirkes* eller nogen *Bogstav-Skrifts Dom i Troens* og *Salighedens* og den tilsvarende *Friheds* og *Oplysnings Sag*. Derimod stræbde jeg med al Flid at oplyse baade Venner og Fiender om, at den *Frihed*, som *Præster* og *Professorer* i vor *Stats-Kirke* alt i forrige Aarhundrede paa Samvittighedens og Oplysningens Vegne havde krævet og tiltaget sig, den udstrakte baade dogmatiske og liturgiske *Frihed*, som i tre Menneske-Aldere Ingen i hele Landet havde fundet *utaalelig*, undtagen de *gammeldags Christne*, og som nu, ved *Sognebaandets Løsning*, var ogsaa blevet dem meget taalelig, *denne Frihed* maatte vi nu, som *Sandheds-Vidner* og *Oplysnings-Venner*, høit og lydelig kræve, og, hvis den haardnakket blev os nægtet, heller forlade *Folke-Kirken* end svigte den *aandelige Sandheds, Friheds og Oplysnings* hellige Banner.

At dette var den rette Maade at *tiene* *Menigheden* og *forsvare* vor fri *Virksomhed* paa, det viser ikke blot *Modstandernes Færd*, men i mine Øine endnu klarere *Adskilliges Misbilligelse*, som ellers erklærede sig grundenige med mig i *Troes-Sagen*, thi vistnok har disse mine Venner haabet at blive fremdeles *taalt* i *Folke-Kirken* uden *Tilbagekaldelse*, men de maa dog halv eller heel have forligt sig med den Tanke, at vore næste *Eftermænd* i deres *Lærdom* og hele *aandelige Virksomhed* blev bundet enten til allehaande *Bog*|A:4|*staver* eller til *Skrift-Principet*, eller til begge Dele, og kom derved i endnu |US:549| langt skævere *Stilling* til *Vorherres Munds-Ord* og *Frimenighed* end vore *lutherske Formænd*, der dog, hvor gierne de end vilde *tiene* Herren og følge *Aanden*, maatte trælle for *Bogstaven* og spille *Herrer* over *Guds-Folket*.

Dette sees da ogsaa klarlig af deres *Indvendinger* mod den *almindelige Præste-Frihed*, som jeg kræver den, thi at jeg vil have denne *Frihed* udstrakt ligesaavel til *Professor Clausens* og *Søren Kierkegaards*, som til *mine Discipler*, det er ingenlunde blot, fordi *kun saaledes* har *Friheden* vundet *Hævd* i den *danske Stats-Kirke*, og *kun saaledes* kan den tænkes at bestaae i en *Folke-Kirke*, hvor man altid maa vente flere *uchristelige* eller *halvchristelige* end *strængt christelige* *Præster*; men først og sidst, fordi vi, som *oplyste Christne*, aldrig kan være med at snoe *verdslige* *Baand* til *Aander*, endsige da, under *Paaskud* af *christelig Nidkiærhed*, at friste *Folk* med visse *Levebrød* til høitide|VU:224| lig *Løgn*, *Hykleri* og *Selv-Modsigelse*. Naar derfor *Vedkommende* paastaaer, at *deres Samvittighed* ikke vilde tillade dem at være *Præster* i saa fri en

Folke-Kirke, som den *danske* Stats-Kirke længe har været og tildeels er endnu, fordi den var *bekiendelsesløs* og *aabenbar uchristelig*, da er det klart, at ogsaa de forvexler *Christi Frimenighed*, hvis *Bekiendelse* kun er eenstemmig, fordi *Troen* er den *samme* hos Alle, med de kun *saakaldte christelige* Stats-Kirker, hvis *Bekiendelse* man godt vidste, |A:5 kun var blevet *eenslydende* ved *Tvang*, og vilde derfor ogsaa *fremtvinge* samme *Bekiendelse* af alle *med* eller *uden* Tro, som det kunde falde, og foreskrev *alle Præster* høitidelig at aflægge et og det samme *Vidnesbyrd* om deres *personlige* Tro og *Overbeviisning*, enten saa det *Vidnesbyrd* blev *sandt* eller *falsk*, skjøndt det derved blev hardtad umueligt selv for den *sanddrueste* Præst at afhjemle sit *personlige Vidnesbyrd*, saa det af sandhedskiærlige Folk kunde findes *troværdigt*. Kunde vi derfor, som *christelige Præster* i en *Folke-Kirke*, *ikke* taale, at *uchristelige Præster* ved Siden ad os udtrykte *deres* Overbeviisning ligesaa *frit*, som vi udtrykte *vores*, da skulde vi aldrig ladet os gjøre til Præster i den danske Stats-Kirke, hvor vi jo vidste, den Frihed herskede, men har vi ikke blot kunnet taale den *selvtagne Frihed*, men maa netop takke den Frihed, hvori vi selv har deeltaget, for alt det Held, der har kronet vore *christelige* Bestræbelser, da kan vi aabenbar ikke blot taale, men maa kræve denne *Frihed indrømmet*, naar vi skal blive i Folke-Kirken. Kun naar det var os, ligesom de gamle *Stats-Kirker*, om *Skinnet* af *almindelig Christendom* at gjøre, kun da kunde vi finde dette tomme og falske |US:55o Skin umisteligt, og selv det falder, efter *Skinnets* Historie i det *attende* Aarhundrede lige for vore Øine, ubegribeligt; thi det maa jo hos os aldrig glemmes, at kunde jeg ikke taalt at være christelig Præst i en Stats-Kirke, som aabenbar var bekiendelsesløs og fattedes alt *Skin* af at være *christelig*, da kunde jeg aldrig blevet Præst i den danske Stats-Kirke, og |A:6 da jeg ikke maatte gaae ud af den, heller ikke *udenfor* den, saa at, *forsaavidt* som *min præstelige* Virksomhed har været *christelig*, forsaavidt kan man ikke nægte, at den er meget godt forenelig selv med den *grændseløseste Frihed*, medens den derimod vilde været aldeles uforenelig med den *ny Alterbog*, som vi (1807) havde været lige paa Nippet til at |VU:225 faae. For mine Øine er det da ogsaa soleklart, at medens vi, som Guds-Ordets Tienere i Folke-Kirken, ikke blot kan taale, men høit behøve al den Aands-Frihed, vi har og maae række efter mere, saa behøvedes der vist ikke mere til at gjøre vor christelige Virksomhed i Folke-Kirken umuelig og drive os ud deraf, end *saadan* en *ny Alterbog*, som enten i et nybagt *Kirkeraad* eller paa vore forældede *Landemoder* vilde faae de *fleste* Stemmer, og en *saadan* *ny Alterbog* maa jo dog komme, enten alt i vore Dage, eller før vi ret blive kolde i Graven, *dersom* der *ikke* snart bliver almindelig *lovfast Præste-Frihed* i Folke-Kirken; thi den *gamle Alterbog*, der alt for to Menneske-Aldere siden var *opgivet* og saagodtsom *aflagt*, og som Ingen af os strængt har fulgt, den vil

ingen Myndighed kunne gjøre strængt giældende, saa, naar man vil stramme Baandet, maa det gøres med en *ny Alterbog*, som har *Overtallet* for sig, og de, som da selv havde bestridt den *Præstefrihed*, der netop var dem uundværlig, maatte da baade med Skam og med en ond Samvittighed forlade Folke-Kirken.

Naar jeg derfor her, ved en Undtagelse, vil vise christelige Læsere, at vore *saakaldte* luthersk-ortho|A:7doxe Modstandere maae sadle dygtig om, inden de kan ride os tilvands enten paa *Luthers* eller paa vor *lutherske* Statskirkes eller paa vor *Hellige Skrifts* Kappe, da er det vel tildeels for, om mueligt derved at oplyse og opmuntre de *Ubefæstede*, der maaskee kan staae Fare for at lade sig kyse af blind Alarm eller blæse omkuld af et Vindpust, men det er dog egenlig, efter Aandens Drift, for at vise de Yngre af Ordets Tienere, at der var slet intet vundet for *Troen* og *Menigheden*, naar vi, saavidt som det kan skee ved en Penne-Feide, slog Dr. *Rudelbach* og hans Hærskare aldeles af Marken, men at det kun synes saa under vor meget beklemte *statskirkelige* Stilling, som vi helst skal see bort fra, |US:55|da den enten snart maa blive tilstrækkelig fri eller aldeles ophøre.

Hvad nu først gamle Doctor *Morten Luther* angaaer, da var han jo selv aldeles enig med os om, at *Christi Menighed* skulde slet intet have med ham at gjøre, *hvis* han *ikke* uden al Forbeholdenhed bekiendte sig til den *christne Tro* ved Daaben, som den lyder i vor Apostoliske Bekiendelse, som han ogsaa tog for *Guds Ord*, og kaldte Daaben det bare Vand, naar den ikke var sammenføiet med *Guds-|VU:226Ordet*, og hvad *hans Skriftprincip* angik, da indskærper selv *Kalvinisterne*, at Grund-Forskiellen mellem *Luther* og *Zwingel* var den, at *Luther* vilde *intet* lade giælde, som *stred* imod *Skriften*, men *Zwingel* vilde, ligesom vore nye Bibelryttere, kun lade giælde hvad der lod sig *udlede* og *bevise* af *Skriften*.

|A:8|Hvad dernæst den *lutherske Stats-Kirke* i Danmark angaaer, da havde den jo, som saadan, hverken med Concordie-Formularen, eller med noget andet ægte eller uægte Luthersk at gjøre, end den uforandrede *Augsburgske Bekiendelse* og *Luthers* lille *Cathechismus*, og ingen af Stederne har jeg kunnet finde et *Skrift-Princip* i Modsætning til den Apostoliske Troes-Bekiendelse paa *Menighedens Tunge* eller til noget af Herrens Indstiftelses-Ord enten ved Daaben eller ved Nadveren.

At nu den *danske Stats-Kirke* heller ikke paa sin egen Haand bandt sine Præster til et *saadant* Skrift-Princip, men kun til *Herrens egne Indstiftelser* med Guds-Ordet og den guddommelige Sandhed, som den *findes* i de prophetiske og apostoliske Skrifter, det kan man selv see i Ritualet for Ordinationen, og det er desuden klart, at naar man ikke udtrykkelig angiver en hellig Skrifts Omfang og Indhold og nævner en vis Text eller Oversættelse, som skal følges, da svæver det *saakaldte Skrift-Princip* aldeles i Luften.

Det Skrift-Princip og den haandgribelige Bogstav-Skrift, som Vedkommende nu vil føre i Marken mod *Menighedens* levende Troes-Bekjendelse og *Herrens* eget Indstiftelses-Ord ved Daaben og Nadveren, maa det da aabenbar blive deres egen Sag baade at gjøre *kiendelige*, at forsvare og at gjøre giældende i en *splinterny Tvangs-Kirke*, som de synes, med eller uden *Kirkeraad*, paa *deres egen* Skrifts og *deres eget* Skrift-Princips Vegne, at ville oprette og uindskrænket beherske. Da de nu maaskee i denne kun forønskede og forventede |A:9|Tvangs-Kirke agte saa strængt at gennemføre deres Skrift-Princip, at hele *Kirken* kun |US:552|kommer til at staae paa *Papiret*, hvorpaa *Bogstaver* og al *Bogstavelighed* aabenbar ogsaa staaer fastest, saa skal vi ikke her indlade os paa de kildne Spørgsmaal: om en *Aand* heller vil boe i en *Bog* end i et *andet* Huus, der gøres med *Menneske-Hænder*, eller om han heller vil forplantes ved Bogtrykker-Sværte end ved Pen og Blæk, eller om det er en *finere* Overtro, at der skal være *aandelig Kraft* og *Liv* i en *legelig* aldeles *livløs* og *maalløs* Bogstav-Skrift, |VU:227|end at der skulde være *aandeligt Liv* i en *Rune-Steen*, skøndt de for alle vore Sandser, ogsaa for *Hørelsen*, er lige *steendøde*.

Derimod maae vi med Flid gjøre vore Modstandere eller dog vore *fælles Læsere* opmærksomme paa, at naar Nogen med mindste Held vil føre *deres* Skrift og Skrift-Princip i Marken *mod* den *christne Menigheds Troesbekjendelse* eller mod lidt eller meget af *Indstiftelses-Ordet* ved Daaben og Nadveren, da maae de selv indskærpe, at det er *ingenlunde den* hellige Skrift, som fra Arildstid er forelæst og forklaret i *Menigheden*, men en ganske *anden*, og at *deres* Skrift-Princip heller *ingenlunde* er det, som alle den *christne Menigheds* Skriftkloge fra *Irenæus* til *Luther*, og den *danske Stats-Kirkes* Skriftkloge fra *Palladius* til *Balle* har vedkiendt sig, men et ganske andet.

Vort gamle Skrift-Princip var nemlig, som bekiendt, *Forudsætningen* af den fulde *Overeens*|A:10|*stemmelse* mellem *Skriften* og den oprindelige *Christen-Tro* og *Bekjendelse*, og vor Hellige Skrift er jo saa langt fra at udgive sig selv enten for den christelige *Troes-Grund* eller den christelige Livs-Kilde, at den maatte være aldeles *uefterrettelig*, hvis der *ikke* var et *Ord* af *Herrens* egen *Mund* ved *Daaben* og *Nadveren*, hvorpaa *Troen* hvilede og hvoraf *Livet* udsprang.

Vor evangeliske og apostoliske *Skrift*, det saakaldte “Ny Testamente”, lader det nemlig ingenlunde være Nok med heel igiennem at *forudsætte* Christi *Evangelium* som en *Guds Kraft* til Salighed for de *Troende*, og at *forudsætte* en *troende Menighed*, paa hvis Oplysning og Formaning Alt er stilet, thi *vor* hellige Skrift melder ogsaa tydelig, at Vorherre *Jesus Christus* og hans *Evangelium* kom til Verden og at den tilsvarende *Tro* blev *bekiendt* og udbredt med glødende Tunger i den *Helligaands* Kraft, *førend*

der blev *skrevet* en Tøddel af hvad vi nu læser derom, saa det er solekklart, at skal vi findes i Besiddelse af det *samme* Christi *Evangelium*, den *samme* *Tro* og *Daab* og den *samme* *Aand*, som den Jesus Christus og de Apostler, som vor hellige Skrift giver Vidnesbyrd, da maa de være komne til [|US:553](#)os ad en *anden* og *ældre* Vei end Pennens paa Papiret, være kommet *levende* til os i et *Guds-Ord* og *Troes-Ord* fra den samme *Herres* og hans *Apostlers* glødende Tunger, og endelig vidner vor hellige Skrift udtrykkelig, at baade holdt *Apostlerne* og *Aanden*, som drev dem, sig udeluk[|VU:228](#)kende til *Ordet* af *Herrens* egen *Mund*, hvorpaa netop *Christi* *Aand*, [|A:11](#)som *ikke* talde af sig selv, skulde *kiendes*, og at *Herren*, ved *Indstiftelsen* af *Daaben* og *Nadveren*, taledede et *bestemt* Ord til *Apostlerne*, som de skulde *meddele* ligesaa reent og varmt, som de havde *modtaget* det.

Alle, som uden Latterlighed og klar Selv-Modsigelse vil beraabe sig paa vor evangeliske og apostoliske *Skrift* og hævde *dens* Anseelse i *Menigheden*, maae da vel vogte sig for, i aabenbar *Strid derimod*, at udgive den for det *Modsatte* af hvad den, efter sin hele Skikkelse, Bestemmelse og Bekiendelse er, saa vi vilde aabenbar være *vort* Ny Testaments aabenbare Forrædere, hvis vi trods *denne Oplysning*, som *Skriften* selv indeholder, vilde udgive *den* for enten at være *Evangeliets*, *Troens* og *Menighedens* Ophav, eller for *Troes-Regel* i den *Menighed*, som netop efter samme *Apostel-Skrifts* Vidnesbyrd *ikke* maa vige fra det *Evangelium* og *Troes-Ord*, som den har *hørt* fra *Begyndelsen*, om saa en *Engel* fra *Himmelen* vilde friste den dertil.

Man seer heraf, at vi, som virkelig stoler paa vor hellige Skrift som en mageløs *paalidelig* Oplysnings-Bog om de Ting som høre til *Guds-Rige*, vi er for *Skriftens* egen Skyld nødt til at paastaae, der skal i den *Christne* *Menighed* være et *Ord* af *Herrens* og *Apostlernes* egen *Mund*, et Ord, som hverken er udsprunget eller udledt af *Skriften* eller maa forandres derefter, og at vi, som troer, vi har det *ægte*, oprindelige Christi *Evangelium*, umuelig kan udlede det af en *Skrift*, der *henviser* os til den *ægte*, oprindelige *Christen*[|A:12](#)dom i en troende *Menighed*, som en almindelig *bekiendt*, *levende* og guddommelig *Kiendsgjerning*, hvortil den kun staaer i et beskrivende og oplysende Tieneste-Forhold.

Hvis derfor vore nærværende Modstandere eller deres Børn fremdeles vil bekæmpe *Ordet* af *Herrens* egen *Mund* til *Menigheden* ved *Daaben* og *Nadveren* med *vor* egen hellige *Skrift*, da maae de aabenbar sadle om og selv paastaae, at der *skal findes* et saadant *levende* Ord af *Herrens* og *Apostlernes* egen *Mund*, som udtrykker den *ægte* *Christne* *Tro* og fører *Christi* *Aand* med sig, thi saalænge de paa gamle Parykkers og egne [|US:554](#)Vegne vil forære og paanøde *vor* evangeliske og apostoliske *Skrift* en *Stilling* og *Anseelse*, som den selv afbeviser og fralægger sig, da den, som

historisk *Beskrivelse af Troens Ophav og Menighedens Stiftelse* og som et *Omrids* |VU:229 af *Apostlernes Tankegang*, umuelig enten kan være Grunden og Kilden dertil eller *Bestemmelsen* deraf og *Regelen* derfor, saalænge gjøre de sig jo Dag for Dag ikke blot mere latterlige, men mere kiedsommelige, og kiedsommelige Bøger, som man ikke nødes til at læse, er *uskadelige*.

Derimod kan man nok, uden klar Selv-Modsigelse, indrømme, at der naturligviis *efter Skriften* skal findes et *mundligt Troes-Ord* og *Guds-Ord* ved *Daaben* og *Nadveren*, hvorpaa baade *Aanden* og *Menigheden* kiendes og hvorved *Fælles-Troen* og dens *eenstemmige* Bekiendelse ene bliver muelig, og dog *paastaae*, at *efter Skriften*, har dette Ord lydt og skal lyde *ander*|A:13 *ledes* end det nu lyder, enten i det Hele, eller paa et enkelt Sted, som nu *hos os*.

Denne Vending kan nu vel vore saakaldte *luthersk-orthodoxe* Modstandere vanskelig give Striden, fordi de, ved Siden ad *Skriftens* fulde *Paalidelighed*, maa holde ligesaa meget fast paa den *lutherske* Kirkes *Retroenhed*, men de behøvede da kun at blive *Rationalister* igien, eller i deres kirkelige Luft-Kastel at rette *Ordet* ved Herrens Indstiftelser *efter Skriften*, saa havde vi en ny Trætte om *Ordet* og *Skriften*, langt mere indviklet, og langt farligere for *Menigheden*, hvis vi indviklede den deri, ved paa *dens* Vegne at tage Handsken op, og love et *klart Skrift-Beviis* for, at *Ordet* ved Herrens Indstiftelser skulde netop *efter Skriften* lyde, som det har lydt fra Slægt til Slægt alle Dage, istedenfor at vi, som *Ordets* og *Menighedens* Tienere, aldrig maae blive trætte af at foreholde os *selv* og *Menigheden*, at *Ordet* og *Troen* ei kan eller maa bygges paa nogen *Skrift* eller bedømmes derefter, da ingen *Skrift* kan enten være *almindelig* bekiendt eller være nær *saa sikker*, som den ved hver Daab *lydelig bekiendte Menigheds-Tro*, og, da en *Bogstav-Skrift*, om den end kunde være begge Dele, dog er *livløs* og kan da hverken gjøre *Ordet* eller *Troen levende*, som de dog begge maa være for at skienke os det *aandelige* og *evige Liv*.

Naar vi derfor indlader os i Trætte med Nogen om vor *hellige Skrifts* Forhold til *Herrens* eget *Munds-Ord* ved hans egne Indstiftelser og den derpaa grundede *Fælles-Tro*, da maa det slet ikke |A:14 være paa *Ordets*, *Troens* og *Menighedens* Vegne, som under |US:555 den ny Pagt kan og skal med den *levendegjørende Aand* hæve |VU:230 sig høit over det døde og *dræbende Bogstav*, og er paa ingen Maade afhængige deraf, men vi maae føre Striden ganske paa vor *egen* og den *Skriftklogskabs* Vegne, som har bevidnet *Skriftens* historiske, prophetiske og evangeliske Ægthed og dens *aandelige Overeensstemmelse* med den *Christne Tro* og med Vorherres *Jesu Christi* egne lyslevende *Indstiftelser* og *Saligheds-Midler*.

At vi nu saaledes paa eget Ansvar, i Tillid til *Christi Aand*, som vi *forudsætte*, har drevet vore *Propheter* og *Apostler*, saavel naar de

skrev, som naar de talde, og som altid vil vedkjende sig sit eget Værk, dristig kan møde alle Indvendinger mod Overeensstemmelsen mellem det levende Guds-Ord og den tilsvarende Hellige Skrift, det er jo ligesaa vist, som at *Christi Aand* er *Sandhedens Aand*; men vi vilde dog aabenbar skuffe os selv og Menigheden, hvis vi indbildte os at kunne med en *klar* og afgjørende Seier føre denne Strid til Ende, thi medens vi maa indskrænke os til at paastaae og, saavidt mueligt, godtgjøre en *aandelig Overeensstemmelse*, vil Modstanderne naturligviis paastaae, at Overeensstemmelsen skal være *bogstavelig*, og hvor klart vi end udvikle, at *bogstavelig* Overeensstemmelse kan der kun være mellem *bogstavelige* Ting, og at *Aanden* ligesaavel er sin Skrifts som sin Tales bedste Fortolker, saa vil den *vantrø* Verden altid hælde til Modstandernes Side. Dette vil nu vist nok klarest være Tilfældet, naar vi paatager os at forsvare det **A:15**saakaldte "*Gamle Testamente*", *Jødernes* hellige Skrifts *Christelighed*, men det vil dog ogsaa være kjendeligt nok baade ved vort Forsvar af det saakaldte "*Ny Testamente*", vor egen hellige Skrifts *Christelighed* i det hele, og ved vort Forsvar af den evangeliske Skrifts *Efterrettelighed* i Henseende til *Indstiftelses-Ordene* ved Daaben og Nadveren.

I Henseende til det *Ny Testamente* i det hele, kan vi saaledes umuelig, hvad dog Modstanderne sikkert vil kræve af os, godtgjøre *Christeligheden* af det saakaldte *Jakobs-Brev*, og skjøndt dets *Uægthed* er gyldig bevidnet, er dets *Ægthed* dog paastaaet eller indrømmet af Paven i Rom og af saa utallige Skriftkloge, at vi med *Morten Luther* maae synes aldeles overstemte. Ligesdan er det med den klare *Uovereensstemmelse* mellem de fire *Evangelier* indbyrdes, thi skjøndt den, i Henseende til *Kjendsgjerninger* er aldeles ubetydelig, saa tør vi dog hverken benægte den, eller selvmodsigende paastaae, at en Skrift baade kan være *ordret* **JU:231**tilsagt af *Sandhedens Aand* og dog i *Ordenes* **Be|US:556**mærkelse og Sammenhæng være *uforligelig med sig selv*, altsaa *selvmodsigende*. Vist nok kan vi godtgjøre, at hele Indblæsnings-Læren (Inspirations-Theorien) umiddelbar anvendt paa *Bogstav-Skriften*, er kun et aandløst *Rabbinsk* Paafund, som vor hellige Skrift paa ingen Maade enten kræver eller forudsætter, og vist nok paastaaer vi med Rette, at selv den *udtrykkelige* Mindelse om eller Tilsigelse af *Herrens egne Ord* kun gjælder *Apostlerne*, som havde *hørt* dem, og maa kun anvendes paa hans øvrige Discipler og hele Menigheden, forsaavidt som de ogsaa har **A:16***hørt ham* selv, saa at Evangelisten Lukas kan godt, efter sine Kilder, meget sandfærdig anføre Herrens Ord *anderledes* eller i en *anden Sammenhæng* end *Apostelen Mathæus*, uden at Apostel-Vidnesbyrdet derved i mindste Maade svækkes, eller *Christi Aand* kan sigtes for *Selv-Modsigelse*; men da Menighedens Skriftkloge

sædvanlig har overseet eller vel endog benægtet dette, saa kan Modstanderne med et godt Skin bestride det og derved trække Striden ud i det Uendelige.

Hvor klart det derfor end altid har været for *troende* Bibel-Læsere, at der findes den herligste Overeensstemmelse mellem den evangeliske Efterretning om Daabens og Nadverens Indstiftelses-Ord hos Menigheden, saa er det dog lige vist, at hverken har de *Lutherske* Skriftkloge beviist, ikke heller kan vi *bevise*, at Indstiftelses-Ordene *efter Skriften* skulde lyde netop, som de lyder hos Menigheden, saa Forholdet derimellem er et aabent Spørgsmaal. Vist nok er det en dumdristig Paastand, at Indstiftelsens Ord *efter Skriften* *ikke* har lydt eller maatte lyde som nu, men naar Modstanderne indskrænker deres Paastand til *Djægle-Forsagelsen* og *Korstegnets Ord*, da vil de dog med Verdens Bifald kunne trække Striden ud i det Uendelige.

Mens man nemlig kun gjør sig latterlig ved at paastaae, det efter *Skriften* ikke kunde være med *Herrens* egne *Ord*, vi døbes i *Faderens* og *Sønnens* og den *Helligaands* Navn, og at det ikke kunde være *Herren selv*, som ved sit Bord siger til os: tager, æder! det er mit Legeme, som gives for eder, drikker alle heraf! det er den ny Pagts [|A:17](#)Kalk i mit Blod, som udgydes for eder til Syndernes Forladelse; eller at det *Fadervor*, vi beder baade ved *Daaben* og *Nadveren*, ikke skulde være *Herrens* egen Bøn, som han lægger sin Menighed i Munden; eller at "*Fred med dig!*" og "*Fred med* [|VU:232](#)*eder!*" ikke skulde være *Herrens* eget Velsignelses-Ord til sin Menighed; saa det er kun *Daabs-Pagtens* og *Korstegnets Ord*, som Modstanderne med [|US:557](#)mindste Skin *efter Skriften* kan drage i Tvivl, men det er ogsaa mere end nok, da det baade er alle *Vilkaarene* for vor *Daab* og er det *eneste* Indstiftelses-Ord, som nævner *Jesu Christi*, Guds Søns Navn, og *derved* giver *Daaben* sit *christelige* Præg, saa at, dersom *Skriften* virkelig stemplede vor *Daabs-Pagt* som *uægte*, da kunde *Pagten* vist nok derfor være lige *ægte* og staae lige fast, men da maatte vi beskæmmede frafalde vor Paastand om *Evangeliernes Christelighed*, skjøndt den er omtrent saa gammel som *Kirke-Skolen*.

Hvad nu *Daabs-Pagten* angaaer, da maae vi strax indrømme, at ingen af dens to Hovedstykker, hverken *Forsagelsen* eller *Troes-Bekendelsen*, findes *bogstavelig beskrevet* enten i de fire Evangelier eller i Apostlernes Gjerninger, saa det var aldeles umuligt at udlede eller bevise *Pagten* *deraf*, men vist nok afviser vi med Rette enhver til denne urokkelige Kjendsgjerning støttet Indvending mod *Skriftens Christelighed*, da Udeladelsen godt kan have sin *aandelige Grund* i den Fare for allehaande Forvanskning og Misbrug, som *Daabs-Pagten*, ved *ordret* at indføres i *Bogstav-Skriften*, aabenbar vilde været udsat for, og da [|A:18](#)denne *ny Pagts* Tilværelse og Gyldighed for hele Menigheden baade forudsættes,

nævnes og stykkeviis peges paa efter hele sit Indhold. Saaledes nævner jo Herren *efter Skriften* selv ved Nadverens Indstiftelse “den *ny Pagt*”, som han besegler med sit Blod, og *Paulus* kalder ikke blot sig med alle Apostlerne “den *ny Pagts*” Tjenere, og derfor ikke *Bogstavens*, men den levendegjørende *Aands*, men han stiller ogsaa den *ny Pagt* som *Naadens* over den *gamle Pagt* som *Lovens*, og ligner den ved *Sara*, alles vores fribaarne Moder, hvis Sæd har Forjættelsen, men ogsaa Forfølgelsen³. Dette passer unægtelig godt paa vor Daabs-Pagt, der, som det guddommelige Daabs-Vilkaar er den *aandelige Moder* til alt hvad der fødes i Daaben, og hvad især *Troes-Bekiendelsen* angaaer, da maatte der aabenbar *efter Skriften* findes en saadan ved *Daaben*, eftersom Herren ikke blot uopløselig sammenknyttede *Troen* og *Daaben* til Frelse-Midlet og vilde kun kiendes ved dem, der trofast kiendtes ved ham; men han vidnede udtrykkelig, at han vilde bygge sit aande|VU:233lige Huus paa en *klippefast Bekjendelse* af ham selv som *Christus*, den *levende Guds Søn*, der har det evige *Livs Ord*. Dette passer da ogsaa ypperlig paa vor Troes-Bekjendelse i Daabs-Pagten, som bærer hele Menigheden og har hidtil ganske |US:558rigtig trodset Helvedes Porte med den Trods, som Korset og *Djæвле-Forsagelsen* udtrykker.

Naar hertil kommer, at Apostlerne *efter Skriften* skulde døbe til Faderens og Sønnens og den |A:19Helligaands Navn, hvad aabenbar udkrævede en *Troes-Bekjendelse* som Daabs-Vilkaar, der lød *christelig* paa *Faderen* og *Sønnen* og den *Helligaand*, og at vores fælles Troes-Bekjendelse paa det Tætteste slutter sig til det korte Begreb af Evangeliet, som Herren, *efter Skriften*, selv gav med de verdensberømte Ord: saa *elskede* Gud Verden, at Han hengav sin *eenbaarne Søn*, for at hver den, som *troer* paa ham, skal ikke fortabes, men have *et evigt Liv*, da vilde *Menigheden* vist altid finde det *fyldestgjørende*, men Modstanderne, som i deres Fortvivelse vil nøde de *Christnes* egen hellige *Skrift* til at bestride den Christne Troes-Bekjendelse og Daabs-Pagt fra Arildstid, de indrømmer neppe Troes-Bekjendelsens Skriftmæssighed, selv naar man tillige foreholder dem Apostelen *Peders* Opregnelse af Leddene i vor anden Troes-Artikel, og Apostelen *Povels* Vidnesbyrd om det *Troens Ord* med den Herres *Jesu Bekiendelse*, som var *Sjælen* i den *apostoliske* Prædiken, Troes-Ordet, som med den *nedfarne* og *opfarne Christus* selv, var alle Christne saa nær i deres *Mund* og i deres *Hjerte*, som deres troende Hjerte kunde ønske sig, og at dette er *Guds-Ordet*, ved hvis *Hørelse Troen* oprinder⁴.

Dog, selv om Modstanderne skulde finde sig nødt til at indrømme, at *Troes-Bekiendelsen* fra Herrens Mund vel *efter Skriften* kunde og maatte lyde, som den lyder, saa kunde og vilde de dog vedblivende paastaae, at der i Skriften ei findes mindste |A:20Spor enten af *Djæвле-Forsagelsen* som en Deel af Daabs-Pagten, eller af *Kors-Betegnelsen*, og skjøndt det ikke er sandt, saa

maa vi dog indrømme, at der hviler et Slør over disse Spor, ligesom det Slør, der for *Jøderne* hviler over hele den gamle Pagts Bog, indtil de omvender sig til *Christus*. Naar man nemlig, som alle den christelige Daabs-Pagts Modstandere, har sat sig fast i Hovedet, enten at der |VU:234| *ingen Djævel og intet Helvede* maa være til, eller dog, at der intet *uforsonligt* Had og Fiendskab maa være mellem *Slangens* og *Kvindens* Sæd, end sige da, at *Korsets Ord* og *Tegn* skulde gjøre et evigt Skiel imellem dem, da kan man vist nok ligesaa lidt troe *vor* hellige Skrift, som *vor* Daabspagt, men saalænge man dog vil have Skin af det første og holde paa *Christen-Navnet*, maa man nødvendig benytte sig af den |US:559| Dunkelhed, der i Skriften hviler over alt hvad *kun* det *gjenfødte, aandelige* Menneske kan forstaae, for at de Aandløse ikke skal indbilde sig, de forstaaer det. Dette er nu igrunnen Tilfældet med hele den *ny Skikkelse af Menneskelivet*, som udspringer af *Guds-Ordets Kjøds-Paatagelse*, Pine og Død, Helfart og Himmelfart, og som sættes i Kraft hos de *Troende* af den *Helligaand* ved Daabens og Nadverens Guds-Ord af Herrens egen Mund, hvorfor man ogsaa dumdristig har prøvet paa at bestride det altsammen med *Skriften*, der, som alt *Dødt* maa kunne føres i Strid med alt *Levende*; men dog er især det *ny Menneskes* Forhold til *det Onde* og til *den Onde*, og til *Frelserens Kors*, hvorved vi troer, det *Onde* blev overvundet med det *Gode*, |A:21| et Forhold, som *ikke* lader sig tydelig *beskrive*, men lader sig kun ved *Afsigelsens* og *Korstegnets* Ord *levende* udtrykke, og i det christelige Levnetsløb *aandelig* erfare.

Vist nok er det latterligt for vore Øine, naar man paastaaer, at *efter Skriften* kunde Vorherre *Jesus Christus* ikke gjøre Djævel-Frasigelsen til et Hoved-Stykke af *sin* Daabs-Pagt, thi om end *Fristelses-Historien* var *Skriftens* eneste Oplysning om det personlige Forhold mellem *Frelseren* og *Fristeren*, saa maatte Herrens “pak dig, Satan!” jo være noksom Pant paa, at naar han grundede sit Rige paa Jorden, vilde han ikke glemme at gjøre noget, som kunde holde denne hans arrige Fjende ude derfra, og at naar han vilde tage en *Troskabs-Eed* af sine Undersaatter, han da ogsaa vilde have deres Ord for, at de ikke, som Forrædere, vilde holde til med hans Fjende. Lægger man nu hertil, at *Herren*, efter *Skriften*, er den guddommelige *Sandhed* i egen Person og at *Djævelen* er *Løgnens* Fader, saa følger det jo af sig selv, at Ingen kan indgaae i Christi Rige uden at sætte sig i afgjort fjendligt Forhold til *Djævelen* og hele hans Rige; og det er aabenbar et Grund-Forhold, der maa høre til den *christelige Grundvold*.

|VU:235| At nu Herrens Apostler heller ikke *efter Skriften* kan have optaget Nogen i *hans* Menighed uden at de *afsagde* *Djævelen* med alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, paastaaer vi med Rette, da ikke blot baade *Petrus* og *Paulus* tiltaler *Menigheden*, som den der staaer i et alle vitterlig *fjendligt* Forhold til *Djævelen*, men

Paulus ogsaa ud|A:22trykkelig nævner en saadan *Afsigelse*⁵ og vidner, at en saadan vitterlig *Bortvendelse* fra Ondskaben hører til *Grundvolden* for alle dem, der nævner Herrens Navn⁶.

|US:560Med alt dette kan vi dog aldrig vente, at Verden skulde give vor Skrift-Fortolkning i dette Stykke Bifald, da den er fast bestemt paa ikke at lade *Skriften* gjælde, med mindre enten *Djævelen* og *Helvede* reent kan bortfortolkes eller ved en eller anden Bro i Luften forbindes med Himmerig og Vorherre, da det *uforsonlige* Fjendskab mellem *Sandhed* og *Løgn* er den Sandhed, Verden *sidst* lader gjælde.

Saalænge derfor Verden finder det Umagen værdt at trættes med os om vor *egen* hellige *Skrifts Christelighed*, saalænge indrømmer den ligesaa lidt, at *Djævel-Forsagelsen* som at *Korsets Ord* kan *efter Skriften* høre til den christelige *Grundvold* som Christus selv har lagt og er *aandelig* selv i, og det Sidste endnu mindre end det Første.

Naar vi opmærksom læser Apostel-Skriften med *Christen Tro* og med *Herrens Aand*, da maae vi vist nok finde, at *efter Skriften* maatte man ventet et langt fyldigere "*Korsets Ord*" ved den christelige Daab, end det, der halvveis skjuler sig i *Troes-Bekjendelsen*, og det lille Ord, som helliger *Korsets Tegn*, saa mindre kunde der neppe være, naar det, som *Paulus* skriver, var til "*Korset*" den Haandskrift blev naglet, som fordømde os, og at det er "*Korsets Ord*", som alle de Vantroer støder sig paa, |A:23men hvori alle de Troende finder Guds Kraft, og naar det, som Herren, efter Skriften, selv har sagt, netop er paa *Korset*, han vil drage alt til sig og at *alle* hans Disciple skal bære hver sit Kors⁷. Desuagtet har neppe Nogen af vore *egne* Skriftkloge vovet at regne det lille *Korsets Ord*, som *christner Korsets Tegn* for vort Aasyn og for vort Bryst til det Oprindelige ved Daaben efter Herrens Indstiftelse, ja, jeg har selv ikke rigtig vovet det førend nu, saa Verdens |VU:236Skriftkloge vil have nemt ved, med stormende Bifald at udraabe denne Paastand for aldeles *skriftstridig*, skjøndt Menigheden, som umuelig kan slippe Menneskens Søns Tegn, og kan dog heller ikke erklære noget *Tegn uden Ord* for *aandeligt*, naturligviis vil finde det ligesaa *bibelsk* som *christeligt*.

Heraf, tænker jeg, det kan sees, at naar vi ogsaa, langt fra selv at ville gjøre *Skriften* til den *Christne* Menigheds *Loubog*, meget mere har afviist og afbeviist ethvert Krav paa *lovgivende* Myndighed, som de *Skriftkloge* paa Skriftens Kappe har tilskrevet sig, vi da fremdeles maae vogte os for at gjøre vor uundgaaelige |US:561Trætte om det *Ny Testamente* som vor *Kirke-Bog* til en *Menigheds-Sag*, da den aabenbar kun er *vores Sag*, *Lærernes Sag*, som har gjort det *Ny Testamente* til *Kirke-Bog* i Menigheden og indestaaer samme for dets *Christelighed*, uden at Menigheden i sin Daabs-Pagt har paataget sig mindste Ansvar derfor. Heraf følger da, at vi under vor

Trætte med de Fremmede om |A:24|*Skriftens Christelighed*, baade for Menighedens og vor egen Skyld, langt mere maae have for Øie at berolige og fyldestgjøre *Menigheden* end at overbevise *Modstanderne*, thi det Første kan og skal skee, medens det Andet igrunden er *umueligt*, og selv naar det synes opnaaet, kun vil berede os og *Menigheden* en langt haardere Strid om *Christendommens Sandhed*.

Jeg skal nu gjøre opmærksom paa, at naar *Modstanderne* vil føre *Bogstav-Skriften* i Marken mod *Herrens* eget *Munds-Ord* til *Menigheden*, men maa dog selv indrømme, at der, *efter Skriften*, skal findes et saadant *Munds-Ord* ved *Herrens* Indstiftelser, som umelig kan udledes af nogen *Bogstav-Skrift*, da er det en *kirkehistorisk* Brug eller Misbrug, de gjør af vort “Ny Testamente” ved at paastaae, at *Herrens Munds-Ord* efter den *ældste skriftlige* og fuldgyldige Efterretning om *Jesus Christus* og hans *Menigheds* Stiftelse, har lydt og skulde da *altid lyde anderledes* end det nu lyder enten i den saakaldte *Lutherske* eller den saakaldte *Bispeelige* eller den saakaldte *Romersk-Katholske* eller *Pavelige* Kirke, der dog er de eneste, som paastaaer, at deres *Troes-Bekjendelse* ved Daaben er den ægte *Apostoliske*. For at bestyrke og nærmere bestemme denne deres Paastand, vil de da ogsaa gjøre et *kirkehistorisk* Skridt videre, og, som de siger, bevise, at i den *ældste* Christen-Menighed, som jo maa gjælde |VU:237| for den ægte, fattedes adskillige *Ledd* af vor *Troes-Bekjendelse* og navnlig det om *Herrens Nedfart til Helvede*.

|A:25| Herved er det nu vel soleklart, at hverken kan disse *Modstandere* uden *Selv-Modsigelse* erklære nogen af disse saakaldte *Kirker* med en, efter deres Paastand, forvansket *Bekjendelse* og Daabspagt, for *christelig rettroende*, ikke heller kan de være rigtige *Medlemmer* enten af de sigtede *Kirker*, eller af den ægte *Menighed*, som de paastaaer er uddøet, saa de stiller sig i *Modsætning* til den *Christne Tro* og *Menighed* i det hele, som, efter *Skriften*, ikke kan uddøe; men skjøndt vi ikke kan undlade at lægge nogen *Vægt* derpaa, maa det dog ikke være mere end høist nødvendig, fordi vi selv maae skjelne skarpt mellem alle *Tvangs-Kirker* og den oprindelige *Frimenighed*, og maae ind|US:562|rømme, at der i *Tvangs-Kirkerne* med deres *Alterbøger* kan indløbe og er indløbet visse *Feil* i *Troes-Bekjendelsen*, der gjorde den til *særlig* og *uforsvarlig*, uden dog efter vort Skjøn at gjøre den til *oprørsk* eller *kjættersk*.

Det kan og maa nemlig ikke dølges, at vi i den *Danske Tvangs-Kirke* lige siden *Reformationen* i *Troes-Bekjendelsen* har sagt “*christelig Kirke*” og “*Legemets Opstandelse*” istedenfor “*almindelig Kirke*” og “*Kjødets Opstandelse*”, som ikke blot den *skriftlige* *Kirkehistorie*, men det lydelige *Vidnesbyrd* ved Daaben baade i den *Bispeelige* *Statskirke* og den *Pavelige* *Kirkestat*, *hvorfra* vi har faaet

Troen og Daaben, udtrykkelig stadfæster. Vist nok paastaaer vi med Rette, at denne *Ændring forsaauidt* var *uskyldig*, som man ikke derved tilsigtede nogen Forandring, men kun en Forklaring, men den var dog ligefuldt utilladelig og |A:26uforsvarlig og sætter Menigheden hos os i den farlige Nødvendighed at maatte *forsaauidt* bygge sin Tro paa sine Skriftkloges Vidnesbyrd, istedenfor at bygge den aldeles *udelukkende* paa Herrens og sit eget. Denne Ulæmpe, som vi, naar Herrens Aand er over os, selv vil være de første til at beklage og paa alle muelige Maader stræbe at formindske, maa imidlertid i den kirkehistoriske Trætte om vor *Apostoliske Troes-Bekjendelses* Ægthed, ei hindre os i at hævde *Menigheds-Vidnesbyrdet* ved Daaben sin mageløse *Gyldighed* fremfor nogen *Enkeltmands* skriftlige Efterladenskab, endsige de navnløse Flyveblade, som dog er det eneste, Modstanderne kan beraabe sig paa, til hvad der kaldes *Beviis* for, at *Troes-Bekjen|VU:238delsen* ved *Daaben* ikke lød i den *ældste* Menighed ligesom den *lyder* endnu i *Rom*, i *Engeland* og allevegne, hvor man ikke efter egen Tilstaaelse og *beviislig* har *forandret* den.

Til al Lykke tør nemlig Modstanderne ei engang paastaae, at den *Romerske* eller *Latinske Troes-Bekjendelse* ved *Daaben* er blevet forandret i de sidste *tolvhundrede* Aar, eller siden Troen og Daaben forplantedes til *Engeland*, *Tydskland* og *Høinorden*, og denne store Kjendsgjerning vil altid være *Menigheden* et sikkert Pant paa denne Troesbekjendelses *apostoliske Ægthed*, thi om man end vilde tænke, at et Kiættereri kunde skabt, opholdt og oplyst hele den ny eller *Gothiske Christenhed*, saa maatte dog, saavist som Vorherre *lever*, den ægte *apostoliske Tro* ikke blot kiendelig hævdet sig i *Modsætning*, men ogsaa gjort langt større Ting end disse.

|A:27Intet mindre end den *kirkehistoriske* Opviisning af en saadan |US:563vidt overlegen *Medbeilerske* til Navnet af den *Apostoliske* Menighed og Christi Brud, kunde da rokke det *Menigheds-Vidnesbyrd*, hvorpaa den ny Christenheds Tro er grundet, og da vi, som *Boglærde*, alle maae vide, at en saadan Opviisning er *umulig*, saa skal vi lære Menigheden at smile ad alle de saakaldte *kirkehistoriske Beviser* for det ligesaa flauue som dumdristige *Æventyr*, at netop den *apostoliske Frimenighed*, som hvert Øieblik maatte være belavet paa at beseigle sin Tro med sit *Blod*, midt imellem alle muelige Kiætttere, som lurede paa den, skulde have forandret og dermed forfalsket den *Troes-Bekjendelse*, de havde modtaget af Apostlerne, som Sandhedens og Herrens Lærdom, og have gjort det saa *hemmelig*, at ingen Kiætter fik det opsnuset, og have gjort det saa *eenstemmig*, at Herren end ikke havde sig *To* eller *Tre* forbeholdne, som vilde være hans trofaste Vidner med Apostlerne til Verdens Ende. Det vilde og kunde jo ingen *Christen* troe, om ogsaa en Engel fra Himlen fortalte ham det, og vi maatte da meget hellere lade alle Modstandernes saakaldte

kirkehistoriske Indvendinger mod vor Troes-Bekiendelses ægte Apostoliskhed aldeles ubesvarede, end tillægge enten dem eller vor Giendrivelse mindste *kirkelig* Vigtighed.

Derfor har jeg altid kun leget med de *Papirslapper*, man med Skoleholder-Værdighed har lagt i Vægtskaalen mod det eenstemmige *Menigheds-Vidnesbyrd* ved *Daaben*, ikke blot fra Slægt til |VU:239|Slægt, men fra Daab til Daab, altsaa uafbrudt. |A:28|Men skiøndt en afdød *Enkeltmands* Skrift, selv om det var af *Irenæus* eller *Eusebius*, ei vilde veie mere end en *Pennefier* mod den gamle *Frimenigheds* høitidelige *Vidnesbyrd* ved *Daaben om sin Tro*, saa er dog dette Forhold i *Tvangs-Kirkerne* med deres *Præsteskab* og *Alterbøger* blevet saa tildækket, overseet og miskiøndt, at jeg i en heel Menneske-Alder ikke har kunnet faae selv *Professorer* til at forstaae, at naar jeg henviser til Arilds-Kirkens *Troes-Bekiendelse* ved *Daaben*, det da er *Menighedens* eget lydelige Ja og Amen, jeg mener, og ikke, som *Lessing*, nogle gamle *Opskrifter* af det saakaldte *Symbolum Apostolicum*, eller enkelte Yttringer om *Menighedens Troes-Bekiendelse* i de saakaldte *Kirke-Fædres Skrifter*. Hos os vil det derfor tage Tid, før man nødes til at indrømme, at hvad der i *Tvangs-Kirkerne* og i *Pavedømmets Mørke* i det mindste tilsyneladende nedsank til en blot *Formular*, som selv *Præsterne* sædvanlig knap lagde Mærke til, det *var* og *er* i en christelig *Frimenighed* det sikreste og gyldigste af alle *menneskelige Vidnesbyrd* |US:564|under Solen, og selv, naar man endelig nødes til at indrømme det, kan og vil man dog benytte sig af *Vidnesbyrdets* unægtelige Svækkelse i *Statskirkerne* til at forlænge *Striden* og *paastaae*, det var dog immer *mueligt*, man endnu i en Krog kunde finde en ægte apostolisk *Menighed*, som gjorde den hidtil eneste bekiendte til uægte. Jeg skal derfor ikke her nærmere indlade mig paa den ufrugtbare *Strid* om, enten *Cyprian* eller *Rufin*, som to hinanden *modsigende* *Vidner* om |A:29|den *apostoliske Troes-Bekiendelses* rette *Lyd*⁸ har i denne *Sag* mindst at betyde, men heller minde om en ny *Kiendsgjerning*, som klarlig viser, hvor lidt der kan bygges selv paa en meget troværdig *Enkeltmands Vidnesbyrd* om *Menighedens Troes-Bekjendelse*.

Der levede nemlig i *Engeland* først i forrige Aarhundrede en *Storkantsler*, ved Navn *Peter King*, høit anseet baade for sin Lærdom og sit Levnet, og han skrev med Flid den *apostoliske Troes-Bekiendelses Historie*, som i det *fri Engeland* langt bedre end andensteds har hævdet sin mageløse Anseelse, og i dette Skrift beskylder han udtrykkelig endog med en vis Heftighed, *Høi*|VU:240|*kirken*, hvoraf han selv var Medlem, for at have aldeles uforsvarlig ombyttet det ægte Ord "*Kiødets Opstandelse*" med det nybagte "*Legemets Opstandelse*". Hvem der bygger det mindste i *Troessager* paa *Bogstav-Skrift*, maatte jo tænke, at hans *Vidnesbyrd* var afgjørende, og dog staaer ikke blot "*Kiødets Opstandelse*" i alle

de engelske *Alterbøger*, men jeg har selv hørt med mine Øren, at *Høikirkens* Præster endnu bestandig i Spørgsmaalet ved *Daaben* sige “*Kiødets Opstandelse*.”

Hvorledes nu denne for sin Sanddrthed berømte Dommer er kommet til uvitterlig at aflægge et falsk Vidnesbyrd i Troes-Sagen, kan man giætte sig til, naar man veed, at den *Apostoliske Troes-Bekjendelse oplæses i Høikirken* ved enhver fuldstændig Guds-Tjeneste og lyder da altid “*Legemets Opstandelse*” (the resurrection of the body) og *Lord King*, der, som andre Engelskmænd, vel har været en *flittig Kirkegænger*, men sjelden og *uopmærksom Fadder*, har dristig forudsat, at Troes-Bekjendelsen lød ved *Daaben* ligesom for *Alteret*; men om vi nu slet ikke kunde forklare os Kantslerens grove Feiltagelse, saa blev den dog lige sikker og lige grov, saa at naar det, efter en Skrivelse af Biskop *Cyprian i Carthago* kan synes, som man i hans [US:565](#) Domkirke baade udelod “*Kiødets Opstandelse*,” og nævnede hans Kiæledægge “*Kirke*” *to Gange*, saa kan det dog være lige *uefterretteligt*. For Resten følger det af sig selv, at om man i en vis *Biskops Tid*, enten i *Carthago*, i *Aquileia* eller selv i *Rom* havde prøvet sorte Kunster med den *apostoliske Troes-Bekjendelse*, da blev det *Vedkommendes egen Sag*, og maatte snarere tjene til at bekræfte end til at afkræfte den apostoliske Troes-Bekjendelses christelige Ægthed, siden Kirkehistorien vilde vise, at saadanne Forsøg, langt fra at lykkes i *Frimenigheden*, meget mere hidtil sporløst forsvandt hvor de forekom.

3

Gal. 4, 24-29.

4

Rom. 10, 6-17. Eph. 4, 4-10.

5

2. Cor. 4 V. 2.

6

2 Tim. 2, 19.

7

Joh. 12, 32-33. Math. 10, 38. 16, 24.

8

Hos *Cyprian* findes nemlig “det evige Liv”, men ikke “*Kiødets Opstandelse*” og hos *Rufin* forekommer “*Kiødets Opstandelse*”, men ikke “det evige Liv!”

[\[A:145\]](#) | [US:565](#) | [VU:240](#)

Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til
Menigheden.

(Sluttet.)

III.

Har jeg nu end, under Betragtningen af den *christelige* Lærer-Stilling, opholdt mig længst ved den Skikkelse, hvorunder den hos os og for os havde og har endnu sin farligste Fristelse, saa hverken har jeg dog glemt, eller maa glemme, at *Lærer-Stillingen* gjennem mange Aarhundreder har havt og har endnu baade i den *Pavelige* og *Bispelige* Kirke en Skikkelse, der ikke blot er fristende, men er aabenbar uchristelig og fordærvelig, og vil i Fremtiden ligge os saa nær, at vi vel maa tage os iagt.

|VU:24| Det var som *Boglærde* og *Skriftkloge*, vi fristedes til at spille Herrer og Mestere over Troen og Menigheden, og stillede os i alt Fald, med *Bibelen* under Armen og med *Attestatsen* i Lommen, mellem *Troen* og *Menigheden*, hvorved de begge, saavidt muligt skildtes fra Herren og Aanden, og skildtes ved Livet, saa baade *Bekiendelsen*, *Forkyndelsen* og *Lovsangen* nedsank i den Døds-Dvale, hvoraf Herren og Aanden med Troens og det evige Livs Ord nu daglig opvækker dem. Men da *Bisper* og *Præster* gjennem Middelalderen beherskede Troen og Menigheden, saa længe til de ikke blot nedsank i Døds-Dvale, men tillige indhylledes af et ægyptisk Mørke, der skjulte baade Himlen og Graven, |A:146| da var det jo slet ikke som *Skriftkloge* og *Boglærde*, men som hemmelighedsfuldt *indviede* (ordinerede) og høitbetroede *Husholdere* over *Aanden* og *Kirke-Skatten*, og vi danske *Præster*, som holdt paa *Præste-Vielsen*, da de fleste Tydske Protestanter med *Kalvinisterne* opgav den, vi vil altid have Skin af dermed at stile paa et lille Pavedømme, og kan let fristes til at gjøre det.

Den rene Modsætning mellem den *papistiske* og *protestantiske* Kirke-Skole er nemlig den, at Papisterne bygger deres *Æventyr* paa den sande *Historie*, men Protestanterne bygge den sande *Historie* paa deres eget *Æventyr*, hvoraf |US:566| følger, at det *papistiske* *Æventyr* er glimrende, blændende og *tilsyneladende* velgrundet, medens det *protestantiske* *Æventyr*, der skulde bære *Historien*, var saa plat og flaut som mueligt, maatte falde ved det første *Aandepust*, og truede dog med at tage hele den sande *Historie* med sig i Faldet.

Det *papistiske* *Æventyr* om *Paven* som *Apostoliker*, og om *Haands-Paalæggelsen* som *Grund-Sacramentet*, hvorved Aanden forplantedes og *Kirken* opholdtes, var jo saaledes bygt paa hele den sande *christelige Historie* om Guds Søns Kiødspaatagelse og den *Apostoliske* Menigheds Stiftelse, Tro og Liv, Tegn og underlige Gierninger, glødende Tunger og Troskab til Døden, medens

Protestanterne vilde have denne Grund-Historie, som maa bære det Hele, bygt paa deres *Æventyr* om *Skriften* som et *Himmelbrev*, der var faldet ned fra Skyerne, og kunde ikke blot bevise hele *Christendommens* guddommelige Sandhed, men |A:147kunde tillige, naar den med Tro paa *Indblæsningen* lærtes udenad, baade skiænke den *Helligaand*, og ved *Fornuftens* rette |VU:242Brug gjøre alle de Troende til ligesaa gode og oplyste Christne som Apostelen *Paulus*.

Morten *Luther* lærte imidlertid snart af Erfaring, at den *ny Historie* var ligesaa uefterrettelig som det *gamle Æventyr*, og gik for sin Deel ikke blot tilbage til den apostoliske *Troes-Bekjendelse*, men ogsaa til *Daaben* og *Nadveren* som guddommelige Livs- og Saligheds-Midler i Kraft af Herrens Indstiftelses-Ord, og stræbte saa under den *Helligaands* Paakaldelse ved Hjælp af *Skriften* paa sit *Modersmaal* at gienføde *Apostlernes Lærdom*, men han brugte dog, desværre, det *protestantiske Æventyr* til at bestride det *Papistiske* og undergravede dermed selv sin udmærket christelige Praxis. Paa den ægte *Lutherske Vei* var det, vi mødte Himmellyset, som viser os, at *Herren* selv, meget bedre end *Luther* kunde, har ved sine egne Indstiftelser lagt den urokkelige Grundvold i sit os alle vitterlige *Munds-Ord*, og har dermed, ligesaa levende som uopløselig forbundet *Fælles-Troen* med *Guds-Ordet*, som er *Aand* og *Liv*, saa nu see vi, at alt er beredt til en *christelig* Reformation i Gierning og Sandhed, som en *Fornyelse* af den Apostoliske Menigheds *Liv* og *Lærdom*. Er vi blevet gamle med dette Lys, da veed vi ogsaa, det kan aldrig feile, det jo vil lykkes med Menigheden i det Hele, som det lykkes med den Enkelte, der begynder sit *ny* christelige *Menneske-Liv* ved *Daaben* og har det faste Sæde ved *Herrens Bord* stadig for Øie, saa det |A:148gjælder kun om, at vi lader den uforkrænkelige Sæd, som er det levende Guds-Ord, spire og voxe, blomstre og |US:567modnes ligesaa *frit* hos *Menigheden*, som den er voxet hos os, uden for nogen Pris eller under nogetsomhelst Paaskud, at træde op som *Stillingsmænd* enten for *Herren* eller for *Aanden*, som selv vil staae i levende Vexel-Virkning med *Menigheden*, hvad kun er mueligt *uden* nogen *Mellemmand*.

Uagtet jeg nemlig ikke tør tænke og tale saa ringe om min *Præste-Vielse i Babel*, som *Luther* tænkte og talte om sin, saa er jeg dog paa mine gamle Dage blevet meget enigere med ham i dette Stykke, end jeg var i Ungdommen, saa jeg erklærer det for *Papisteri*, ligesaavel i den Danske Stats-Kirke som udenfor den, at den giennem Pavedømmets Mørke nedarvede *Ordination* skulde give *apostolisk* Myndighed enten til at "løse og binde" eller til at *raade for* Herrens Indstiftelser, endsige da give *udelukkende* Ret til offentlig |VU:243at forkynde Evangelium. Da nu de statskirkelige Gjengangere hos os naturligviis vil lægge al muelig Vægt derpaa, og da Skriget paa *Kirketugt* midt i det ligesaa ukirkelige som uchristelige Virvar synes at skulle faae Overhaand, saa er der altid

Fare for, at selv *Guds-Ordets* Tjenere, som dog bygge paa Menigheds-Troen og har det christelige Menigheds-Liv for Øie, vil fristes til at hævde sig en Stilling, der synes at have *Kirke-Historien* for sig, og at give fast Fod imod dem, som paa *egen* Haand kalder sig *Propheter, Apostler og Evangelister*.

|A:149Vist nok kan jeg hverken med Mund eller Pen afvæbne denne Fristelse, thi det kan kun *Sandheds-Aanden*, som, naar vi tager *ham* til vor *guddommelige* Ledsager og Paaminder, baade vil oplyse og optugte os til at tjene *Herren* og hans *Menighed* under eet, og det er derfor netop den store Ulykke ved at stole paa *Ordinationen* som *Læregavernes Kilde*, at man da *følgelig* maa ansee *Ordinationen* for *Aands-Forplantelsen* og kan da hverken *forud* raadføre sig med den *Helligaand* om *Ordinationen*, eller siden troe den Aand, som nægter *Ordinationens* Kraft. Naar vi imidlertid troer, hvad alle *Guds-Ordets* Tjenere vil troe, at hele den troende *Menighed* døbes af *Herren* med den *Helligaand*, saa *Daaben* er i alle Maader det *aandelige* og *christelige Grund-Sacrament*, og at den *Helligaand*, som *Guds-Ordets* og *Troens* Aand, er baade *Herrens* og *Menighedens*, da indseer man let, at Gaverne, der skulde følge med *Ordinationen*, hvor store de end var, maatte dog skjænkes af den *samme* Aand, som, da han bliver hos *Menigheden* evindeligt, hverken vil sætte nogen i sit Sted, eller liste sig fra *Menigheden* til *Bisperne*, for paa en Omvei gjennem *Præsterne* at vende tilbage; men at **|US:568**naar Aanden meddeler sine Gaver ved *Ordinationen*, da gjør han det frit som *Menighedens* Aand, *uden* at *binde* sig enten til *den* eller til de *Ordinerede*.

Dette, at ville staae for *Menigheden i Christi Sted*, altsaa paa en eller anden Maade at være hans *Statholdere* og *Fuldmægtige* paa Jorden, det er *Pave-Nykkens*, som ligefra *Cyprians* **|A:150**Dage har gjort Ulykker og gjør dem endnu baade hos *Protestanter* og *Papister*, thi enten man siger med *Paven* i Rom, at egentlig var St. *Peder* Christi *Statholder*, men da St. *Peder* er død, træder alle hans *Eftermænd* i hans Sted, eller man, som hos *Ærke-|VU:244*Protestanterne slutter, at *Skriften* er den egenlige *Christi Statholder*, men, da *den* er død, maa de *Skriftkloge* træde i dens Sted; eller man, som vel hos os, forudsætter, at den *Helligaand*, som er *Christi* eneste *Statholder* paa Jorden, vel ved *Daaben* meddeles hele *Menigheden*, men gaaer ved *Ordinationen* over paa *Præsterne*, for, gjennem deres *Prædiken*, som et *mundligt Guds-Ord*, at virke paa *Menigheden*, saa bliver Feilen og Følgen dog igrunnen de samme, nemlig at *Lærerne* i *Menigheden*, det være sig med eller uden den *Helligaand*, skal af *Menigheden* betragtes, æres og lydes, som *Christus* selv, saa *imod dem* hjælper, *christelig* talt, *ingen* Beraabelse enten paa *Ord* og *Skrift* eller paa *Christus* og den *Helligaand* selv.

Ligesom vi derfor Alle veed, at de, der som *Skriftens*

Statholdere eller dens eneste gyldige Fortolkere, vil beherske Troen og Menigheden, ophøre ingenlunde at være uchristelige *Hierarker*, skjøndt de slet ikke, som Papisterne, beraabe sig paa Ordinationen, men ringeagte og vrage den, saaledes vilde vi, som opgive *Statholderskabet* for *Skriften*, ei være mindre uchristelige *Hierarker*, naar vi vilde øve Herredømmet paa Grund enten af Ordinationen eller af hvadsomhelst, thi Sagen er, som Herren har sagt, at Ingen af hans Disipler maae tiltage sig enten [|A:151](#)Navn eller Myndighed som naadige *Herrer*, men skal arte sig som *Alles Tjenere*, ligesom *Herren* selv ikke kom for at lade sig tjene, men for selv at *tjene* og opoffre sig. Her nytter det derfor ikke at beraabe sig paa nogensomhelst Dunkelhed enten i *Skriften* eller i vort kirkehistoriske Forhold til *Apostlerne*, thi hvad vi under intet Vilkaar maae tiltage os eller eftertrage, det lader sig vel for Mennesker besmykke, men aldrig for Herren undskylde med, enten at Omstændighederne er vanskelige eller at Fristelsen er naturlig. For Resten skal jeg stræbe, saa godt jeg kan, ved det Lys, som mig er givet, at oprede den kirkehistoriske Sammenhæng. Da jeg nemlig troer "*Skrifterne*", saa [|US:569](#)troer jeg følgelig hvad de klarlig melde, at *Herren* baade gav sine Apostler Myndighed til at "*løse og binde*" paa Jorden, saa det gjaldt i Himmelen, og lagde dem saaledes med Aanden *sine Ord i Munden*, at hvem der "*hørte dem, hørte ham*", og det fulgte desuden af deres mageløse *personlige* Stilling, som Herrens fuldmægtige Sendebud til alle Folk, at de, paa *eget Ansvar* for Herren og Aanden alene, maatte raade for, hvem de ved *Daaben* vilde skaffe *Indføds-Ret* i Guds [|VU:245](#)Rige, og ved *Nadveren* sætte til Bords med Abraham, Isak og Jakob, hvorfor Gud heller ikke, da han sendte *Cornelius* et *Englebud*, enten derved lod ham *døbe* eller *forkynde Evangelium*, men henviste ham til *Apostelen Peder*, saa at den *papistiske* Grund-Vildfarelse om *Paven* i Rom som *Apostoliker* og St. Peders *Eftermand*, udspringer kun af den *falske* Forudsætning, at *Apostlerne* kunde, vilde og skulde ved *Indvielsen* med *Haands-Paalæggelse* [|A:152](#)forplante deres *Apostoliske* Stilling, Forhold, Myndighed og Gaver paa deres *Eftermænd* og alle deres Efterfølgere i *Lære-Embedet*.

At nu *Apostlerne* ikke har gjort det, det er en kirkehistorisk *Kjendsgjerning*, da *Haands-Paalæggelsen* hverken hos *Paven* i Rom eller nogensteds findes med et *Ord af Herrens egen Mund*, som dog maatte fulgt med, naar *Indvielsen*, ligesom *Daaben* og *Nadveren*, skulde gjælde for en *Indstiftelse* af *Herren* selv, der gav *Apostlernes* *Eftermænd* samme Dygtighed og Myndighed, som fulgte med *hans egen Haands-Paalæggelse*, og det er derhos vel at mærke, at, efter *Skriften*, skjænkedes den *Helligaand* og de glødende *Tunger* *ikke* engang *Apostlerne* ved deres *Indvielse* med Herrens egne Hænder, men først *efter* Opstandelsen ved et eget *Ord* og *Aandepust* og ved det mageløse *Pintse-Jærtegn*.

At *Apostlerne* nu heller ikke vilde gjøre Nogen til deres *Med-Apostel* ved *Indvielse* med *Haands-Paalæggelse*, det viser deres *Fremgangs-Maade*, da de vilde give *Judas Iskariot* en *Eftermand*, thi da udvalgte de jo *Mathias* efter hellig *Lodkastning* ved *Stemmegiivning*, og udnævned ham endda kun udtrykkelig til deres *Apostoliske Medvidne* om *Herrens Opstandelse*, som han virkelig med dem havde været *Vidne* til.

Og at endelig *Apostlerne*, om de havde villet, *hverken kunde* eller *skulde* gjøre Nogen *udenfor* deres og *Herrens Omgangs-Kreds*, endogsaa kun forsaavidt som *Mathias*, til *Apostoliker*, det følger deels soleklart deraf, at *Ingen*, som ei havde været **IA:153** med Herren fra *Begyndelsen* og hørt alle de Ord, som Herren talte til *Apostlerne* i sin *Faders Navn*, enten kunde aflægge det *personlige Vidnesbyrd*, der skulde lyde ved Siden ad den *HelUS:570ligaands guddommelige Vidnesbyrd*, eller kunde af den *Helligaand mindes* om de *Herrens Ord*, som han *ikke* havde hørt, og deels stilles **Ivu:246** det samme os i *Skriften* levende for Øie i den *eneste Apostel-Eftermand*, der med *Rette* kaldte sig deres *Sidemand*, skjøndt han, langt fra at have fulgt Herren paa *Jorden*, forfulgte ham saa at sige i *Himmelen*; thi vi veed det jo alle, hvor omhyggelig *Paulus* forsikkrede, at han *ikke* havde faaet sit *Apostel-Kald* eller engang sin *evangeliske Oplysning* af nogen *Apostel* eller af noget *andet Menneske* end den *himmelfarne Herre* selv, hans Ord og *Aabenbaring*, som han havde selv baade hørt og seet, og da dette dog var en *Hemmelighed* mellem *Herren* og *ham*, forlangte han ikke heller sit *Apostel-Kald* erkjendt af *Menigheden*, uden forsaavidt han baade med Ord og *Gjerning* viste dem klare *Apostel-Tegn*⁹, ja, han advarede selv *Menigheden* for at tænke høiere om sig, end efter hvad den saae og hørte af ham.

Heri skulde da *Paven* i *Rom* speilet sig, og, naar han vilde og turde udgive sig for *Apostoliker*, da, istedenfor at ville mane den *døde Petrus* op, ligesom *Paulus*, have beraabt sig paa den *levende Herre*, og, ligesom *Paulus*, gjort *Apostel-Tegn*, og endelig, ligesom *Paulus*, ladet det staae *MenigIA:154*heden *frit* for, om den vilde erkjende hans *Apostel-Kald* til *Lære-Embedet*, som var det eneste, *Apostelen Paulus* gjorde *Krav* paa, da han *ikke*, som *Herrens gamle Apostler*, havde *Døber-Kaldet*¹⁰; men hvad vi med *Aanden* forlanger af *Paven*, det forlanger *Herren* og *Aanden*, og det skal *Menigheden* forlange af os alle, som tilegne os *apostolisk Kald* og *Myndighed*, enten til at "løse og binde" eller til at raade for *Herrens Indstiftelser*; og for *Resten* skal vi lade det staae som et *aabent Spørgsmaal*, *hvad* vi, til *Lære-Embedets Tarv*, faaer eller kan faae af den *Helligaand* ved den *nedarvede Indvielse*, saa derom har vi, paa eget *Ansvar* for *Aanden*, *Lov* til at tænke hvad os tykkes, naar vi kun, vel at mærke, *ikke* vil paanøde *Menigheden*, der har samme *Frihed*, vore *Tanker*, eller beraabe os paa *Indvielsen*, som *Hjemmel*

for nogen *aandelig Myndighed*.

Uagtet nemlig Indvielsen til Lære-Embedet med Haands-Paalæggelse og Forbøn, fra Slægt til Slægt, er mest af alt i Christenheden overskattet, mistydet og misbrugt, og uagtet dens *ubetingede Nødvendighed* til det christelige *Lære-Embede* maa med *Luther* kækt |VU:247| benægtes, blandt andet, fordi de *Christne* ved Udtrædelse af Stats-Kirken kunde *nødes* til at undvære den, saa vilde |US:571| og turde jeg dog aldrig tilraade at *vrage* eller *frivillig* opgive den, deels fordi *Lærerne*, som *Kalvinismens* og *Rationalismens* Historie viser, ligesaavel *uden* som *med* Ordinationen, kan tiltage sig uforsvarlig Myndighed, og |A:155| især fordi jeg troer, det er en *Levning af Aandens Indretning*, hvorom det gjælder hvad skrevet staaer om den eenlige *Drue*: fordærv den ikke, thi der er *Velsignelse* ved den. Derfor ligger det mig saameget mere paa Hjerter at faae den sat i sit rette Lys, som en *apostolisk Indretning* til *Menighedens* Tarv, men derfor paa ingen Maade til *Menighedens* Skade, som dog *Oprettelsen* af en egen *Lærestand*, med *udelukkende* Ret til *Evangeliets Forkyndelse* og *Saligheds-Midlernes* Anvendelse, til enhver Tid i høieste Grad maa blive.

At nu *Herrens Apostler*, ligesaa lidt som de kunde eller vilde overdrage deres eiendommelige *Apostoliskhed* til deres *Eftermænd* i Lære-Embedet, ligesaa lidt kunde eller vilde ved Indvielsen give andre Enkeltmænd enten *Eneret* til *Evangeliets Forkyndelse* eller *Raadighed* over *Herrens Indstiftelser*, det følger soleklart deraf, at de hverken kunde overdrage Andre den *Eneret*, de selv hverken havde eller gjorde Krav paa, eller overdrage Andre den *Raadighed*, de *kun* havde ifølge deres mageløse Stilling, som *Herrens* umiddelbare Redskaber og som *Grund-Spiren*, hvoraf hele *Menigheds-Livet* skulde udvikle sig. Da de var skabte til det samme og saaede til saaledes at voxer, saa gik vist nok al deres *Raadighed* og hele deres *Apostoliskhed*, saa at sige i Blodet, over i den hele *Menighed*, som levende udviklede sig af dem, hvorfor den med Rette kalder sig en *Apostolisk Menighed*, men det gik ingenlunde ved *Haands-Paalæggelsen* over paa visse *Enkeltmænd*, saa vi fik en *Apostolisk Lærestand* lige over for Me|A:156|nigheden, altsaa *over* den eller dog *udenfor* den, medens derimod *Menighedens* ægte *Apostoliskhed*, der nu kun skimtes giennem den *apostoliske Troes-Bekjendelse*, *Daab* og *Nadver*, vil kun efterhaanden aabenbare sig i *Menigheds-Livet*, naar den *frit* udvikler sig *deraf*.

Dette stemmer da ogsaa godt overeens med det lidet, vi af den *ny Pagts Bog* kirkehistorisk veed om *Apostlernes Forplantelse* af det christelige *Lære-Embede*, thi saaledes har Apostelen |VU:248| *Paulus* betroet os, at Lære-Embedet i det Hele, selv det ægte *apostoliske*, er til *for Menighedens Skyld*, og skal *ophøre*, naar dets *Øiemed* er opnaaet i den efter *Herrens Maal fuldvoxne Menighed*, eller i *Eenheden* af Guds Søns *Tro* og *Erkiendelse* hos *alle*

Christne¹¹. Heraf følger nemlig, at Lære-Embedet, som netop er [|US:572](#)til for at fremme den fri Udvikling af Herrens Liv i Menigheden, paa ingen Maade maa staae dets *fri Udvikling* i Veien, hvad Lærerne dog altid gjør, naar de paa *Embeds-Vegne* stille sig mellem Herren og hans *Menighed* og gaaer da aldeles uforsvarlig mellem Bark og Træ.

Dernæst skinner det ogsaa igiennem hos samme *Apostel*, at “Hyrderne og Lærerne”, og selv Apostlerne, som Hyrder og Lærere, skulde *ikke* betragte sig *egenlig* som Herrens, men som Aandens, den Helligaands *Redskaber* og *Embedsmænd*, saa vi i *Lærer-Stillingen* *ikke umiddelbar*, men kun *giennem* Aanden og Menigheden, høre Herren [|A:157](#)til; thi saaledes skriver Apostelen udtrykkelig, at vi, som den ny Pagts Embedsmænd (diakoni) er *Aandens Skaffere*, og at det er den *Helligaand*, som indsætter *Hyrder* til at føde Gud-Herrens *Menighed*, som han vandt med sit Blod¹². Naar derfor den samme *Apostel* etsteds kan synes at tilskrive Herren selv det samme, da maa det enten tages *uegenlig*, forsaavidt som *Aanden* igjen er Herrens, eller vi skulde henføre det til “*Faderen*” som med sin elskelige Søn *skienker* os alt ved sin *Aand*¹³. Vi slutter derfor ogsaa efter Skriften med Rette, at det Christelige Lære-Embed, som Herren selv efter sin Opstandelse forbød sine *Apostler* at udøve, før de var *udrustede* dertil af den *Helligaand*, ligesom vor *hellige Skrift*, *egenlig* tilhører den *Helligaand*, der, som *Værten i Herberget*, lægger det ud for Herren, til han kommer igjen.

Da nu Herrens *Aand* kun virker i *Frihed*, og tiltager sig ingen Egenraadighed over Herrens *Indstiftelser*, som han derimod sætter sin Ære i at *tjene* og beseigle efter *Ordets Bydende*, saa følger det af sig selv, at alle hans *Redskaber* maae gjøre ligesaa, og aldrig kræve mere aandelig Anseelse eller Myndighed og Raadighed end *Menigheden frivillig* skienker dem, og maa heller ikke forlange at antages for Aandens Embedsmænd, enten paa Grund af *Haands-Paalæggelsen* eller [|A:158](#)paa Grund af nogetsomhelst Andet end Aandens Kraft-Aabenbarelse gennem os.

Endelig nævner Apostelen *Paulus* *ingen anden* aandelig Gave, som forplantet ved hans og de Ældstes *Haands-Paalæggelse* end *Prophetien*, som Menigheden skulde *frit* bedømme¹⁴.

Vilde man sige, at det ikke nytter stort at vide, hvorledes [|US:573](#)Lærer-Stillingen skulde være efter Aandens og *Apostel-Skriftens* Oplysning, da vi, hver paa sit Sted, vil finde Menigheden i *Adspredelsen*, hvor den hverken kan samles eller tjenes *under eet* med Herren, efter *Fælles-Aandens* Drift, da tog man dog storlig fejl, thi vel er det ganske sandt hvad man siger baade om *Menighedens* og dens oplyste *Læreres* tunge Kaar under Adspredelsen og Sammenblandingen, men det er derfor saameget mere nødvendigt at kiende vor rette *christelige* Stilling, saa vi baade kan skionne,

hvilken *Grad af Frihed* der maa naaes i vor *Folke-Kirke*, naar Herrens adspredte Menighed der skal kunne *samles*, tjenes og trives, og saa vi *kun som Menighedens Tjenere* udøve den Myndighed, der kun tilhører *Menigheden*, men kan under Adspredelsen næsten slet ikke udøves af den. Desuden er *Adspredelsen*, Gud skee Lov! aandelig forbi hos os og igrunnen for hele *Menigheden*, nu, da vi har lært, ikke blot, at det er *Aanden* alene, som forsamler og forener, men ogsaa lært *hvormed* og *hvorom* han forsamler og forener *Menigheden*, at det er *om Herrens egne Indstiftelser* og med *Vorherres eget Munds-Ord* **IA:159** til *Menigheden*, saa vi kan i *Aanden* samle *Menigheden*, naar vi vil, og have den stadig for Øie i sin Heelhed, med alle de Hensovne og de Ufødte ligesom med de Fraværende. Erfaringen vil ogsaa snart lære os, at ligesaa væsenlig en Forskiel, som det gjør, enten det er et *herskende Præsteskabs* og en vis *Kirkeskoles* Uaand, eller hele *Christi Menigheds* Aand, vi vil oplyses, styrkes og drives af, ligesaa væsenlig en Forskiel gjør det, om vi forvalte *Herrens* Indstiftelser, eller *løse og binde som Herrens Stillingsmænd* eller *som Menighedens Tjenere!*

Heraf følger iblandt andet, at vi, langt fra at modsætte os Oprettelse af *Menigheds-Raad* i Folke-Kirken, meget mere med Glæde skal fremme den, *naar* det kun bliver virkelige *Menigheds-Raad*, og ei, som man hidtil vilde, "*Sogne-Raad*," hvad aabenbart efter **IVU:250** Sognebaandets Løsning er aldeles *tankeløst*, og er for *christelige* Præster utaaleligt, da vi hverken som *Aandens* eller som *Herrens* og hans *Menigheds* Tjenere, kan rette vor *Embeds-Giærning* efter et *Sogne-Raad* med et tomt *Menigheds-Navn* til *Paahæng*¹⁵.

Hvad vi imidlertid ved Oprettelse af *Menigheds-Raad*, enten i **IUS:574** eller udenfor Folke-Kirken, **IA:160** med Flid maa vogte os for, er Alt hvad der kan gjøre Skaar i den os med *Aanden* tilhørende *fri Talebrug* og *Skriftbrug* efter *Troens* Regel, thi ligesom *Aanden*, der, ved at tilegne sig *Menighedens Troes-Bekjendelse*, binder sig til *den*, dog forbeholder sig *frit* at benytte sine glødende Tunger og sin Hellige Skrift *derefter*, saaledes maa *Aandens Redskaber*, paa eget Ansvar for ham, have *samme Frihed*, som heller aldrig kan skade Herrens *Frimenighed*, der selv intet Ansvar har for *Skriften* eller *Skriftklogskaben*, men har kun i *fritstaaende Lærere* gyldige Vidner, som borge den for *Skriftens Christelighed*. Medens det derfor maa staae *Menigheden frit* for, *hvem* den vil modtage og benytte *som Aandens Redskaber*, saa maa det staae dem, der modtages, *frit* for at følge *Aandens* Indskydelse, da de ellers ikke kan blive ved at være den *Aands* Redskaber, som er *fri* i hele sin Virksomhed og i alle sine Forhold, saa det er ogsaa *frit*, han, som *Sandhedens* Aand, menneskelig talt, binder sig til "*Sandheden i Jesus.*"

Denne Forkyndelsens og Skrift-Forklaringens *Frihed* i Overensstemmelse med Herrens Indstiftelses-Ord, paa Ansvar for den *Helligaand*, og uden alt Baand paa Menigheden, det, seer man let, er noget ganske Andet end den *Ufeilbarhed* i Troes-Sager, som *Paven* udtrykkelig og vore *Skriftkloge* forblommet har tillagt sig, og som skulde gjøre deres *Lærdom* til en *Troes-Artikel* for hele *Menigheden*, og denne *Lære-Frihed* er aldeles umistelig, hvor *Aanden* skal kunne virke frit og hvor saavel Lærerne som *Menigheden* skal kunne |A:161|frit gaae frem i *christelig Oplysning*, eller, som Skriften udtrykker det, forvandles fra Klarhed til Klarhed. Det sees ogsaa af selve *Skriften*, at dette har været *Herrens Mening*, thi, medens han bryder Staven over alle *de Skriftkloge*, som |VU:251|mene, det er *ikke* hos *ham selv*, som ene har det “evige *Livs Ord*”, men i *Skriften*, som kun *beskriver* det, man skal søge et *evigt Liv*, da giver han dog udtrykkelig tilkiende, at han baade vil have *Skriftkloge* i sin *Menighed* og at de skal have Lov til at benytte *Skriften ligesaa frit*, som han selv benyttede den; thi baade forklarede han jo Skrifterne for sine Discipler, som de igien skulde forklare dem for deres Tilhørere, uden at spørge dem om Forlov, og derhos vidner han jo udtrykkelig, at *Guds-Rigets Skriftkloge* skal være som *Huusholdere*, der tage frem af deres Forraad, baade *Gammelt* og *Nyt*, hvad aabenbar hos *de christelige Skriftkloge* kræver fri *Raadighed* baade over den *gamle* og den *ny Pagts Bog*¹⁶.

|US:575|Denne *aandelige Frihed*, som Lærerne i Herrens *Menighed* maa hævde sig, for at kunne være gyldige *Sandheds-Vidner* og den altid fremskridende *christelige Oplysnings Husholdere*, lader sig vanskelig forlige med nogensomhelst statskirkelig *Lære-Forskrift*, som indeholder enten meer eller andet end hvad vort *christelige Lære-Embede* kræver og forudsætter: Overensstemmelsen nemlig mellem *Herrens eget Indstiftelses-Ord* og vor *Hellige Skrift*, men da dette i vor *Folke-Kirke* let kan jævnes |A:162|og ventelig vil jævne sig, skal jeg henlede Lærernes Opmærksomhed paa en *Fare*, som ikke blot i vor *Folke-Kirke*, men ogsaa i *Menighedens fri Stilling*, vil true den *aandelige Frihed* og i det hele *Aandeligheden* hos den *Christne Menigheds Lærere*.

Denne *Fare* ligger nemlig nu hos os i den *Skolegang* og de *Overhøringer*, som man kræver af alle dem, der vil være *Lærere i Folke-Kirken*, thi disse *Fordringer*, som altid har været skadelige og byrdefulde, er i dette Aarhundredes Løb blevet det i saa frygtelig en Grad, at de nu for den *levende Christendom* og den *Christne Frimenighed* er aldeles *utaalelige*, saa at, hvis vi ikke turde haabe meget snart at see dem betydelig *formildede* og *formindskede*, da skulde vi heller idag end imorgen, trods alle *Betæneligheder*, *træde ud* af *Folke-Kirken*; thi det vil være et *sjeldent* Mirakel, at et opvakt Hoved kan og vil giennemgaae den gruelige *Skiærsild*, man har skabt ligesaavel for alle dem, der vil være *Præ|VU:252|ster* i *Folke-*

Kirken, som for dem, der vil være *Rectorer* i de lærde Skoler, eller være *Professorer* i alle mulige Kundskabs-Fag. Ingen *christelig oplyste* Forældre vil da herefter kunne bære det over deres Hjerte eller forsvare det for deres Samvittighed at sætte deres umyndige Børn i den Hestemølle, som vor saakaldte lærde Skole er blevet, lige fordærlig for Sjæl og Legeme, og allermindst forenelig med det *troende* Hjerte, det *fribaarne* Sindelag, den *folkelige* Stemning og den *aandelige* Drift til med voxende Kræfter og stigende Oplysning at gribe kækt ind i det bevægede *Menneske-Liv*, som i Regelen maa forudsættes |A:163 hos de *Drenge*, vi tør haabe, skal blive dygtige og ivrige Lærere i den *christelige Frimenighed*.

I Henseende til mit lyse Haab i dette Stykke, kan man nu vist nok med Rette indvende, at det er meget urimeligt, at enten *Regieringen* eller *Rigsdagen* for Øieblikket skulde rette det lærde Skolevæsen efter vores Trang til dygtige og ivrige Lærere, som man maaskee ikke engang ønsker eller under os, da man jo igien begynder, ligesom fordum, at kalde dem, der ikke vil vide af |US:576 andet til Salighed end den korsfæstede *Jesus Christus*, en Sect, der maa være belavet paa hele Verdens Modsigelse.

Men desuagtet nærer jeg dog endnu det Haab, at man snart i *Danmark* vil gøre det lærde Skolevæsen *taaleligt* for de *Christne*, enten ved at forandre det hele, eller dog ved at oprette egne *Planteskoler* for Præsterne i *Folke-Kirken*, hvis Fordringer ogsaa vore Børn, uden at ødelægge sig selv eller dog blive uduelige til Embeds-Gierningen, med lidt Opoffrelse kan fyldestgøre. De vægtige Grunde, hvorpaa dette Haab støtter sig, skal jeg da stræbe kort og tydelig at samle, og jeg skal da stille det *hygieiniske* Hensyn i Spidsen, som jo staaer paa Dags-Ordenen, selv hvor det intet skulde have at gøre, og som da vel ogsaa snart maa gøre sig gjældende, hvor det er paa sit rette Sted: i alle vore fuldproppede *Børne-Skoler* og da især i vor reent *forstoppede lærde Drenge-Skole*. Ligesom berømte *Læger i England* og *Nord-Amerika* alt længe, ei blot paa den legemlige Sundheds Vegne, har gjort stærke Indsigelser mod den *tidlige* og *langvarige* Skolegang, men tillige kraftig be|A:164 kæmpet den gamle Fordom, at *Sjælen* vandt i Skolen hvad *Legemet* tabte, saa i *aandelig* Forstand gik man baade bedst frem og fik Jorden bedst dyrket ved at spænde *Føl* for *Ploven*; saaledes maa dog vel ogsaa vore |VU:253 dygtigste *Læger* snart opløfte Røsten mod det Skolevæsen, der fordærver baade Sjæl og Legeme i Helhjem.

Har nu først vore bedste Læger helbredt vedkommende *Statsmænd* og *Thingmænd* for den Skade paa Hørelsen, hvoraf de i alt hvad der angik *Skolevæsen* længe har lidt, da vil det neppe falde vanskeligt at berolige dem over alle de Ulykker, som efter Professor *Madvigs* og endeel andre lærde *Skolemestres* Spaadom vilde følge af enhver Lettelse, man gav de lærde Skoledrenge, og de vilde i alt

Fald paa Timen indsee, der ikke tabdes det mindste, men vandtes allerede meget ved at opgive den *abderitiske* Fordring, som vi i hele den civiliserede Verden er *ene* om: at *alle* de, der vil have Adgang til at blive enten *Præster* eller *Dommere* eller *Læger* i Riget, skal bevise, at de, foruden deres *Modersmaal* kan skrive baade et bandsat *levende* og et ved sorte Konster opmanet *dødt* Sprog uden grove Feil, og ovenikiøbet gjøre *grammatisk* Rede baade for det *Dødes* og det *Levendes* sproglige Sammenhæng.

Indseer man nu først, at man ved et ligesaa uskyldigt som velgiørende *Pennestrøg* ikke blot kan betydelig *formilde* og *forkorte* den lærde Skolepine, men ovenikiøbet fortjene Roes i [|US:577](#) *Europa* og faae mange Tak af *Folket* og *Modersmaalet*, da vil man udentvivel ogsaa faae aabne Øine for [|A:165](#) den ublu Fordring, at alle tilkommende *Præster*, *Dommere* og *Læger*, og selv enhver Professor i *Historien* eller i *Græsk* og *Latin*, skal i sine Dreng-Aar have trukket et svingende Læs *Algebra* og *Mathematik* op ad Skole-Trappen til Hylden paa Loftet og naar der ved et uskyldigt *Pennestrøg* ogsaa var raadet Bod paa denne grove Ulæmpe, og den umistelige *Privatist-Examen* ved *Universitetet*, trods Professor *Madvigs* Suk og Professor *Ussings* Taarer, blev uanfægtet, da vilde den bagvendte Skoleplan ogsaa for os til Nød være taalelig.

Kommer man imidlertid fra *Sundhedens* og *Livets* Side til at betragte den lærde Dreng-Skole, der aldrig har havt andet *Levende* ved sig end Skoledrengenes *Spilopper*, da opdager man let, at om ogsaa denne lærde Skole skulde være et nødvendigt *Drivhus* for tilkommende *Rectorer* og *Professorer*, saa er den dog et meget upassende *Tugthus* for Landets tilkommende *Præster*, *Dommere*, *Læger* og andre Embedsmænd, som man nødvendig maae [|VU:254](#) ønske sig saa *dygtige* og saa *driftige* som mueligt til deres vigtige Embeds-Gierning, følgelig saa *friske* og *sunde* paa Sjæl og Legeme, saa *folkelige*, saa klarøiede for det *virkelige Liv* og saa frie for alt Pedanteri og *Bogorme-Væsen*, som mueligt, saa *Staten* vilde forsynde sig lige saameget mod sig selv som mod de Paagiældende, ved i den lærde *Dreng-Skole* og paa den endnu langt mere pedantiske og aandløse end strængt videnskabelige *Høiskole*, at gjøre dem [|A:166](#) til *Slagt-Offere* for nogle Rectorers og Professorers stumme og døde Afguder.

Om man da ogsaa af en vis *Ærbødighed* for den saakaldte rene og strænge Videnskabelighed, overlod disse Rectorer og Professorer *Metropolitan-Skolen* til at forplante sig i, saa besluttede man dog vist for Resten at oprette passende *Plante-Skoler* for *Embeds-Mændene*, beregnede paa den Livs-Stillings og Virksomheds, de attraaede, og man vilde her ikke kræve mere *boglig Konst* end, der med skikkelig gode Anlæg, med *almindelige* Forkundskaber og *folkelig* Dannelse, i den *voxne* Alder lod sig paa et Par Aar erhverve, saa *Staten* vilde da have *frit Valg* mellem mange *Dygtige* istedetfor

at den nu har *bundet Valg* mellem mange *Udygtige*. Naar en Stat nemlig vil i *Regelen* have gode, dygtige og hengivne Embedsmænd, da maa den især vogte sig for at stille Fordringer om en vis *Bog-Kundskab* og boglig Dannelse til dem, som, for at vindes, i *Regelen* maa begyndes i *Barne-Alderen*, da man aldrig kan vide og sjelden giætte, om Barnet |US:578i den voxne Alder vil have *Lyst* og *Bekvemhed* til en vis Embeds-Stilling og tilsvarende Virksomhed, thi selv naar Fordringerne ellers var langt mindre urimelige og umenneskelige end de er nu, vilde man dog derved berøve sig mange af de bedste Kræfter, og belemre sig med en Flok ubrugelige Kiødhoveder og Læseheste, som man, naar de dog fik Attest for at have trukket Læsset, maatte see at skaffe *Levebrød* med *Pensions-Ret*.

|A:167Lægger man nu hertil, at i ethvert Land med *frie* og *folkelige* Indretninger maa man nødvendig hvert Aar og hardtad hver Dag af Erfaring lære, at *alle Embedsmænd*, som skal fortjene deres *Kost* og *Løn* og *Naadsensbrød*, de blot læsende, skrivende og oplysende, saavel som de styrende, dømmende og raadende, lægende og trøstende Embedsmænd, maa fremfor alt være hjemme i det *virkelige* Liv, *driftige*, *folkelige* og *frisindede*, da maatte *Danskerne* jo være *Hottentotter*, naar man ei skulde haabe, de |VU:255vilde, saa at sige eenstemmig kræve og tilkæmpe sig et *levende*, *folkeligt* og velgiørende *Skolevæsen*, istedenfor det rædsomme *Dødbideri*, der ligesom med Flid ødelægger vor Ungdom og plager hele Folket.

Dog sæt, hvad jo var meget mueligt, at det med dette tvingende Krav, som med det meste hos *Danskerne*, gik svært i Langdrag, og sæt tillige, hvad dog Gud forbyde: at *Regiering* og *Rigsdag* hverken af ovennævnte Grunde eller tillige for at undgaae vor Udtrædelse af Folkekirken, vilde nedstemme de utaalelige Fordringer baade i *Dreng-Skolen* og *Svende-Skolen* til alle *Folke-Kirkens* vordende Præster, saa vi for at bjerge *Menigheds-Livet* og redde den *christelige Oplysning* fra enten at uddøe eller, hvad der løber ud paa det samme, staae stille, *maatte* træde ud, da vilde vist nok en christelig *Kirke-Skole* for vordende *Lærere* have særegne store Vanskeligheder at overvinde, men vilde da ogsaa kunne indrettes langt bedre og bære langt rigere Frugter end selv de bedste præstelige *Plante-Skoler* i *Folke-Kirken*, |A:168der skal være *taalelig* for *alle* Partier, og *indskrænkede* til det Allernødvendigste for *alvorlige*, *veltalende* og *skriftkloge* Lærere.

De *Modfaldne*, som hos os er mange, vil sagtens tænke sig Vanskelighederne ved paa *fri Haand* og *bar Bund* at oprette og vedligeholde en saadan *christelig Høiskole* som uovervindelige; men skiøndt jeg er saa langt fra enten at oversee eller underskatte de store Vanskeligheder, at jeg ogsaa for at undgaae dem, ønsker Udtrædelsen udsat det længste mueligt, saa tvivler jeg dog intet

Øieblik paa, at jo alle Vanskelighederne, med den |US:579| *Gudshjelp*, som er vis nok, vilde lade sig overvinde. Hvor ringe man nemlig end vil tænke sig *Antallet* af dem, der hos os følte Mod og Kraft til at sige denne Verden Farvel, for at leve i Fred med Herren, saa er jeg dog vis paa, at de Hjerter, som Herren bøiede dertil, vilde *ikke* være *færre* end den gamle *Frimenighed* paa “*Hundrede og Tyve*” og at de i det mindste vilde have “*tolv*” dygtige Lærere iblandt sig, hvis Røst med Guds Kraft snart vilde gaae, om ikke til Verdens, saa dog til Landets Ende, og samle de adspredte Guds Børn til Eet, og hvor fattig end den *danske Frimenighed* sagtens vilde være paa denne Verdens *Guld* og *Gods*, saa vilde der dog ikke fattes enkelte |VU:256| *Brødre* til *Joseph* af Arimathea og til *Nikodemus* og endnu mindre fattes gavmilde *Søstre* til de Kvinder, som “tjende Herren med deres Gods”.

Man vilde derfor strax lægge Grund-Stenen til en *christelig Høiskole*, som, trods al sin udvendige Tarvelighed, ingenlunde *indvendig* vilde være indskrænket |A:169| til det nødvendigste daglige Behov, men være stilet paa at omfatte alle *Kundskabs-* og *Viisdoms-Skatte*, der jo umuelig kan være “skiulte i *Faderens* og *Vorherres Jesu Christi* Erkiendelse”, uden at de ogsaa i *Herrens Frimenighed*, som til Slutning skal staae *Maal* med ham, maa komme for *Lyset*¹⁷.

Hvor *ligegyldig* derfor end den *papistiske Kirkestat* har været baade for Almeen-Oplysning og for al stor-menneskelig (universal-historisk) Kundskab og Vidskab, og hvor *tvetydig* en Stilling dertil end de *protestantiske Statskirker* indtog, saa er det dog aabenbar *Christendommen*, vor *oplyste* Verden maa takke for alle sine *almindelige* Begreber om Menneske-Livet i det *hele*, med fremskridende *Oplysning* og endelig *Forklaring*, skiøndt den *vantrø* Verden, sært, men dog begribeligt nok, ikke blot praler *deraf* som sin *egen* Opfindelse, men indbilder sig netop *dermed* seierrig at kunne bestride og overvinde Christendommen, ikke blot som en “*Sect*” med *indskrænkede* Begreber, men som et *Mørkets* Foster. Den *christelige Frimenighed* vil altid være som “Staden paa Bjerget”, der ikke kan skjules, og som “Huset paa Klippen” med hele *Helvede* imod sig, og *Frimenigheden i Oplysnings-Tiden* maa da nødvendig oplyse hele *Synskredsen* lige til Menneske-Aandens og Menneske-Livets yderste Grændser, og stræbe *aandelig* at beherske den, for |US:580| paa *Himlens* Vegne at gjøre sig *Jorden* underdanig. Naar vi derfor ved aabenlys Udgang af Babel, paatager os, med *Herren* og *Aanden*, at |A:170| fremdrage og, vil Gud, fuldende den *gamle Frimenigheds* og “det *ny Menneskes*” Levnetsløb, da maae vi vide, at dertil hører en i alle Retninger (undtagen den *falske*) fremskridende Oplysning, og skiøndt vi derved med Rette især gjør Regning paa *overordenlig* Bistand af *Sandheds-Aanden*, som er vor *christelige Folke-Aand* og som “randsager alle Ting, ogsaa Guds Dybheder”, saa har Sandheds-Aanden dog nu endelig faaet os lært,

at ligesom den *aandelige* Skriftklogskab *forudsætter* en foreløbig *Bog-Kundskab*, saa |VU:257|ledes *forudsætter* al *aandelig* Klogskab og Vidskab en foreløbig *Kundskab*, der meer eller mindre skoleret maa vindes og drøvtygges. *Moses* havde saaledes ikke kunnet forstaae *Vorherre*, hvis han ikke havde været oplært i “*Ægypternes Viisdom*”, og *Vorherre* kunde ikke efter Opstandelsen have *forklaret Skrifterne* for sine *Apostler*, dersom de ikke forud under hans Veiledning havde lært at *kiende Skrifterne*. Da nu ogsaa vor *Hellige Skrift*, deels som *Efterretning* og deels som *Spaadom* følger *Menneske-Livet* fra *Verdens Skabelse* til *Verdens Ende*, saa følger det af sig selv, at ligesom enhver menneskelig Evne og Kundskab maa bidrage sit til at oplyse *Skriften*, saaledes vil *alle* menneskelige Evner og Kundskaber udkræves til *Skriftens* fyldestgørende Forklaring, hvorfor jo ogsaa de protestantiske *Høiskoler* stiledede paa at dyrke alle muelige saakaldte Videnskaber eller Kundskabs-Fag og Vidskabs-Dele; men en *altomfattende* Videnskabelighed, der skal *bæres* af en *Bogs Guddommelighed*, er *aandelig* dødfødt, og maa, som vi har seet, naar den |A:171|drives med Flid, føre jo længere, jo mere bort fra den guddommelige Bog, og støde den troende Menighed fra sig, saa at naar en *christelig Frimenighed* i dette Øieblik skal sætte sig i et frit Forhold til *Videnskabeligheden*, da vil den føle sig fristet til at opgive den, ikke blot som unødvendig til Salighed, men som meget farlig for den *sande* Aandelighed og *levende* Christendom. Da vi nu som *Danskere* kun har en meget indskrænket videnskabelig Drift, og en afgjort Sky for strængt Hovedbrud, og da vi maae træde ud med den *christelige* Oplysning, at det er ikke de *Lærde* og *Kloge*, men de *Umyndige*, der helst lade sig oplyse og snarest blive oplyste af *Herren* og *Aanden*, og endelig at *Skriften* og de *Skriftkloge* ligesaa lidt kan forsvare *Herren* og *Menigheden*, som de kan overvælde dem, saa er der intet Skiær, som den *Danske Frimenighed* for Øieblikket snarere kunde strande paa end *Høiskole-Sagen*, og |US:581|det er ikke mindst derfor, jeg ønsker den Pusterum; men kunde dette ikke opnaaes paa taalelige Vilkaar, saa vi maatte seile den høie Sø, da vilde “*Aanden* sikkert komme vor *Skrøbelighed* til *Hjelp*”, og oplyse os baade om Grunden, hvorfor den *christelige Lærestand* i sin *Heelhed* maa være Oplysningens og Vidskabens Banner-Fører til *Verdens Ende*, og om Maaden, hvorpaa det kan skee, ikke blot uden Skade, men til stor Vinding for Herrens Menighed.

|VU:258|*Christi Tro* kunde nemlig ikke være *Sandheds-Troen* om det grundvirkelige Forhold mellem *Sandhed* og *Løgn*, *Lys* og *Mørke*, *Liv* og *Død*, eller mellem Gud og Verden, Gud og Men|A:172|neske, Aand og Kiød og Tid og Evighed, dersom ikke *Troens* Aand, som *Sandheds-Aanden*, i Tidens Løb udviklede og klarede den menneskelige Oplysning om alle disse Grund-Forhold, og *Christi Menighed* kunde ligesaa lidt være det *aandelig* gienfødte

og fornyede *Menneske-Folk*, hvis den ikke, som det sømmer sig *Lysets* og *Dagens Børn*, af al Magt bekæmpede og klarlig overvandt det *aandelige Mørke* med *aandelige Vaaben*, og nærmede sig med Kæmpeskridt den for Mennesket størst muelige Klarhed. Den *Christelige Oplysning* har derfor først naaet sit timelige Maal, naar Herrens *Frimenighed* har vundet samme Klarhed som aabenbarede sig i "*Menneske-Sønnen*" Vorherre *Jesus Christus*, og med det samme har, ogsaa efter *Skriften*, den *christelige Lærestand* naaet sit Maal, som er *Eenheden* af Guds Søns *Tro* og *Erkiendelse*, der kun er muelig, naar Menigheds-Livet har naaet sin fuldvoxne Mands-Alder. Ligesom nemlig den *Christelige Oplysning* gaaer ud fra den *Forudsætning*, at baade hele Skabningen og hele Tiden har sit *Udspring* af det eviglevende "*Guds-Ord*", som var hos Gud og var Gud, og er Menneskets Livs-Lys, saaledes udspringer jo hele den *christelige Oplysning*, saavel som det *christelige Liv* og *Levnets-Løb*, af den aandelige *Kiendsgierning*, at "*Guds-Ordet*" i Tidens Fylde blev "*Kiød*" for at vinde sig en *troende Menighed*, der i *hjerteligt Fællesskab* med ham, ikke blot faaer Aand af hans Aand, men ogsaa *Kiød* af hans *Kiød*, og det maa da være den *Christelige Oplysnings Maal* at vise, hvordan alt *Time|A:173*ligt klarlig har sin oprindelige *Sammenhæng i Guds-Ordet* fra Evighed, og hvordan det under Tidsløbet er *samlet i Christus Jesus* og lever og rører sig i hans *Menighed*¹⁸.

Uagtet derfor *Frimenighedens* Skriftkloge og Boglærde aldrig *|US:582* maa lægge deres Lærdom og Klogskab til *Grund* for *Fælles-Troen*, eller indbilde sig, at den *dermed* lader sig forsvare, og uagtet de umulig, som den tydsk-protestantiske Theologi, kan ansee *Stridbarheden* (Polemiken) for en Hovedsag hos dem, der udsendes med *Fredens Evangelium*, saa er det dog umuligt, at de *|VU:259* "Vise og Skriftkloge", som Herren med Aanden sender sin *Menighed*, kan med Kraft stræbe at udbrede sand aandelig Oplysning paa *hele Jorden*, uden at de hvert *Øieblik* maa rage i Strid med de Verdsligvise og Skriftkloge, ligesom Herren selv ragede i Strid med sine *Kiøds-Dages Pharisæer* og *Saducæer*; thi man kan umuelig ære *Sandheden* uden at beskæmme *Løgnen*, og Christi *Menighed* maa derfor altid staae i Verden, som den "*Fredsommelige*" der dog ikke kan oplade Munden til at bekiende sin *Tro* paa det store *Fredens Evangelium*, uden at Verden farer i Harnisk. Det maa derfor staae *Frimenighedens* Vise og Skriftkloge frit for, paa eget Ansvar for *Aanden*, hvis frivillige Redskaber de i alle Maader skal være, at strides med Mund og Pen, saameget de vil, med Troens boglærde Modstandere, medens det maa blive deres egen Sag, om de yppe Kiv med andet end med "at saae *|A:174*Lys for de Oprigtige af Hjertet" og de maae ikke krympe sig ved derfor *aandelig* at hudflettes i Verdens lærde Skoler, ligesom Herren selv og hans Apostler.

Ligesom det derfor ved den *Lutherske* Reformation blev

aabenbart, at *Paven*, ved at stoppe Munden paa sine Modstandere med den verdslige Arm, og *Pave-Præsterne*, ved at forsømme og ringeagte Skriftklogskaben, indhyllede baade sig selv, *Menigheden* og *Troen* i *Gravens Mørke*, hvad saavel *Sandheds-Aanden* som *Skriften* kalder *Løgn* og *Ondskabs klare Kiendemærke*, saaledes gjorde aabenbar vore selvgjorte *Pave-Konger* eller *Fyrst-Biskopper Troen* og *Menigheden* saavidt mueligt *aandløse* og dermed *aandelig værgeløse*, ved at undertrykke den *aandelige Kamp* og den *videnskabelige Frihed*, som i denne Verden staaer og falder med hinanden.

Naar derfor *Menigheden* nu, enten allevegne eller paa et givet Sted, maa trække sig ud af al statskirkelig Forbindelse, for ei "at drage i Aag med de Vantro", da vil *Sandheds-Aanden* dog baade opelske den *skriftkloge Lærere* og drive sine villige Redskaber til, efter Evne og Leilighed, med al Flid at fremme og udbrede grundig og almindelig *Oplysning* om alt *Aandeligt* og *Menneskeligt*, skøndt det umuelig kan skee uden skarp og farlig Strid med denne Verdens Vise, Boglærde og Skriftkloge.

[US:583] Dette er heller ikke blot nødvendigt for *Sandheds-Aandens* og den guddommelige *Sandheds*, men ligesaameget for den troende *Menigheds egen [A:175]Skyld*, thi vi nærme os den *sidste Strid*, da *Fienden* ikke længer vil spilde Tid og Flid paa den *Umuelighed* at aftrætte **[VU:260]** os enten vor *egen* hellige Skrift eller vor *egen* *Histories* (vor *egen* *Levnets-Beskrivelses*) mageløse *Vidnesbyrd* om vor *christne Troes apostoliske Ægthed*, men vil *trodse* alle *Vidnesbyrd*, og, ligesaa dumdrstig som *Nero* eller *Julian*, angribe Vorherres *Jesu Christi* og *Menigheds-Troens Sandhed*, og rase derimod med al muelig *Spidsfindighed* og med alt hvad *Verdens-Aanden* kalder "Ild og Sværd", og jo mere vi nærmer os dette *vort Ragnaroke*, hvori *Troens Ild-Prøve* skal være saameget skarpere end *Guldets* som den er *ædlere*, des klarere bliver det vist nok paa den ene Side, at Herrens *eget guddommelige Munds-Ord* til *Menigheden* er den eneste Grund, der gjør *Troen klippefast*, men des klarere bliver det ogsaa paa den anden Side, at *Menigheds-Livet*, for seierrigt at giennemgaae den store *Prøvelse*, maa være saa *fuldvoxent*, som det kun ved *Hjælp* af den størst muelige *Oplysning* kan blive; thi, som skrevet staaer, selv de *Udvalgte* skulde *forføres*, om det var *mueligt*, og vi kan alle forstaae, at der hører klart *Lys* til at opdage selv det snildeste *Blændværk* og *trodse* det mest *glimrende Skin*. Jo mere *antichristelig* derfor den i Verden herskende *Oplysning* og *Videnskabelighed* er, og jo dristigere den erklærer den *historiske Christendom*, med alle dens *aandelige Forudsætninger* om den *levende Gud* og *Hans Styrelse*, for det yderste *Mørke*, der ikke kan eller skal *randsages* med *Lyset*, men fordrives og ud**[A:176]**jages deraf, des flittigere maa den *Christne Menigheds skriftkloge Lærere* randsage *Skrifterne* med det *Lys*, som

Herren selv har sat i Stage, og des ivrigere maa de lade deres Lys af Herrens Lys skinne i Verden, saa alle de, som er af *Sandhed*, maae bøie Knæ i *Jesu Christi* Navn og alle Tunger bekiende ham som Herren til Gud-Faders Ære. Dette kan imidlertid ikke skee uden under stadig Kamp med alle de Vildfarelser og Fordomme, der udgive sig for Oplysning, og frister selv i Menigheden de Ubefæstede, og skiondt *Herrens Skriftkloge*, ligesom han selv, skal gjøre deres Oplysnings-Kamp saa *sagtmodig* og *upersonlig* som mueligt, saa veed vi af *Evangelierne*, at Trætterne med "*Pharisæer* og *Skriftkloge*" vil være uundgaaelige, saa ogsaa i denne Henseende maa Lærerne have frie Hænder, ligesom i det hele Forholdet mellem *Lærerne* og *Menigheden* maa være ligesaa frit paa begge Sider, som Forholdet [|US:584|](#) var mellem Herren og hans første Disciple, kun med den Forskiel, som *Fælles-Troen* kræver.

[|VU:261|](#) Dette er Sammenhængen i min Tankegang om *Klippekirken* og *Friskolen*, der forholde sig til hinanden, som den *uforanderlige Sandheds-Tro* til den uophørlig *fremskridende Livs-Oplysning*, en Tanke-Gang, der nødvendig maa falde dem bagvendt, som tvertimod tænker, at *Troen* er og maa være den *foranderligste* Ting under Solen, og at derimod *Oplysningen* er et stillestaaende *klart Skin* over et bundløst Mørke, som maa være eens fra Verdens Begyndelse til Verdens Ende. Denne Uforligelighed om hvad man kalder [|A:177|](#) *aandelige Bygninger* udspringer nu igien af Grund-Uenigheden om *Aand* og *Ord* og *aandelig Sandhed*, som derfor er det eneste, jeg endnu finder det Umagen værdt *videnskabelig* at trættes om, da enhver *anden* Trætte om *aandelige* Ting, hvorunder man gaaer ud fra stik *modsatte Forudsætninger*, maa blive grændseløs forvirret og aldeles ufrugtbar.

Vist nok synes det ogsaa at være spildt Umage at trættes om *Aand* og *Ord* og et virkeligt *Aande-Liv* med dem, der, ligesom de gamle Saducæer *fornægter* baade "*Aand* og *Engel* og *Dødes Opstandelse*", og det gjør jo næsten alle de Verdslig-Vise nuomstunder, hvis Vantroes-Bekiendelse er den, at der er ingen sig selv bevidst *Sandheds-Aand*, og at, om der end var en Saadan, saa er der dog hos os **intet** *Sandheds-Ord*, hvori en saadan *Aand* kunde *levende udtrykke sig*, og endelig, at om end saa var, og der virkelig skabdes et *Liv*, som var *aandelig Sandhed*, saa vilde det dog for Mennesket være aldeles *ukiendeligt*, da *aandelig Sandhed* hos os ingen utvivlsomme *Kiendemærker* har, og bag denne *trefoldige Fornægtelse* af *aandelig Sandhed* agter vore Verdslig-Vise sig ikke blot for uangribelige med *aandelige Vaaben*, men ogsaa stærke nok til med uomstødelige Fornuft-Grunde at afbevise *Guds-Ordet*, ligesaavel i Herrens Mund, som i alle *Røster* fra Himmelen og i alle *Aabenbaringer*.

Dette er imidlertid en grov Feiltagelse hos de *Selvkloge*, som vi godt tør haabe, med Tiden og ved Hjælp af Menigheds-Livet, at

overbevise den op|A:178|lyste Verden om, thi saalænge man *selv* vil *tale* med om, hvad der er eller ikke er *aandelig Sandhed*, da maa man endelig vogte sig for enten at *benægte aandelig Sandheds* Tilværelse eller *Mueligheden* af dens Erkiendelse, eller Tilværelsen af en *aandelig Bevidsthed*, da man |US:585|ellers ved klar *Selvmodsigelse* gjør sig selv til en ynkelig Vrævler, hvis hule, tomme |VU:262|Ord den næste Slægts Ungdom kun vil bruge til at spille aandelig Fierbold med. Den klare *Selv-Modsigelse* i Talen om *aandelige Ting*, som den "*Kiødets Sands*", der endnu for det meste beklæder Dommer-Sædet, slet ikke ændser: *den* klare *Selv-Modsigelse*, der er som de gamle Guders *Meen-Eed* ved Styx, den skyer derimod al *aandelig Forstand*, enhver baade reen og ureen Aand, ja, *Fanden selv*, som et *aandeligt Selv-Mord*.

Da nu Tiden ogsaa daglig klarere vil oplyse Vedkommende om, at de med al deres *Aands-Fornægtelse*, *Ord-Foragt* og det *Umælendes Forgudelse* kun skille sig selv, men ingenlunde os ved *Aanden* og *Ordet* med Kraft og Liv og Lys, saa anseer jeg det ingenlunde for umueligt, at jeg selv, saa gammel som jeg er, kunde opleve den Dag, da vore arrigste Modstandere indrømme, baade at der *naturligviis* maa være en sig selv bevidst *Sandheds-Aand*, og følgelig ogsaa et *Sandheds-Ord*, som har *aandeligt Liv*, er Aand og Liv, men paastaaer kun, at *den* *Sandheds-Aand* har jeg og mine Med-Christne endnu mindre end de, og at *det* *Sandheds-Ord* er snarere ethvert andet end det, som vi kalde *Guds-Ordet* af *Herrens egen* |A:179|*Mund* til Menigheden, og at derfor maa det christelige *Menigheds-Liv*, hvor *aandeligt* det end kan synes, igrunnen være *falsk*.

Dette minder vist nok om, hvorlidt vi tør vente ved den seierrigste *videnskabelige* Kamp at afvæbne Modstanderne eller skaffe Menigheden anden *aandelig Fred*, end den, som overgaaer al vor Forstand og forener baade *Hjerter* og *Tanker* i Troen, men det skal tillige vise, at Menigheden trænger høilig til alt det Lys, vi kan udbrede over Aandens *nærværende* Verden, som Menighedens Skriftkloge sædvanlig har forsømt over den *Fra-værende*, som vi dog umuelig kan kiende uden *forsaavidt* den aabenbarer og speiler sig i det Nærværende. Dette er da ogsaa Grunden, hvorfor jeg saa ivrig har stræbt at oplyse Forholdet mellem det *christelige Menneske-Liv* og det *menneskelige Folke-Liv*, thi skøndt jeg umuelig kunde forudsee, at nogen andre end *Tyrker* vilde derfor gjøre mig til *Hedning*, saa vidste jeg dog godt, at alle de *Skinhellige* vilde korse sig over min *Verdslighed*, uden at jeg turde vente, at Verden derved skulde blive blidere stemt mod det christelige *Menigheds-Liv*, som, hvad det end ellers er, dog aabenbar *ikke* er et *Liv af denne Verden*.

|US:586|VU:263|Ligesom nemlig den *Christne Menighed*, for nu og herefter at hvile trygt i Troen paa den *Helligaand* og paa *Guds-Ordet* af Herrens egen *Mund*, trænger høit til at oplyses om

Menneske-Aanden og *Menneske-Ordet* i deres Kraft og Virksomhed, saaledes trænger den ogsaa for sit *christelige Menneske-Livs* Skyld høilig til at op|A:18o|lyses om det *menneskelige Folkeliv*, dets Vilkaar og Øiemed, da det aabenbar er et *Folke-Liv* i en højere Orden, den christne Menighed, som det *aandelige Guds-Folk* med Guds Aand, skal fuldføre til Vorherres *Jesu Christi Dag*, og Menigheds-Livet desuden ved *Modersmaalene* er sat i levende Vexel-Virkning med alle de *Folks Menneske-Liv*, som *Christi Evangelium* aandelig giæster og laaner Herberg hos.

At *Oplysnings-Værket* netop i denne Henseende ikke blot har fundet saamegen Modstand, men ogsaa mødt saamegen Miskiendelse, er for Resten ganske hvad man *kalder* tilfældigt, fordi det begyndtes i det lille *Danmark*, og maa *hos os*, netop efter den *Menneske-Livets Grundlov*, der skal oplyses, gaae ud fra den *Danske Tankegang* og de *Danske Tilstande* og bevæge sig i *Danskernes Modersmaal*; thi tænker jeg mig den *christelige Folke-Oplysnings Vugge* flyttet til *England* eller blot til *Norge*, hvor man hverken tvivler om *Folke-Aandens Virkelighed*, eller blues ved sit eget *Tungemaal*, eller frygter *hos sig selv* for *Friheden*, eller tvivler om sin *Duelighed* til Storværk, da seer jeg den i Aanden hilset med *Folkets Jubelsang*, som om den gienfødte Kong *Arthur* eller *Olav Tryggesøn* derfra smilte dem imøde, og saasnart der udenlands begynder at gaae *levende Ord* af den *Danske Oplysning* til alle *Folks Glæde*, som sætte Priis paa *Frihed*, som elske *Fred* og som inderlig attraae *voxende Klarhed* over hele det underfulde *Menneske-Liv*, da vil man endnu faae det at høre, og slet ikke kunne begribe |A:18i| hvad der hos os forblindede Øinene for et Lys over Livet, som, hvad man end vilde bruge det til, maatte, som Morgenrøden og Vaarsolen, være alle uden usle Tyve og Røvere kiærkomment.

Jeg skal da saameget mindre dvæle længere end nødvendig herved, som Alt hvad der i det *Nittende Aarhundrede* stiler paa at oplyse *Folke-Aand* og *Folkelighed*, *Folke-Ret*, *Folke-Frihed* og *Folke-Tunger* i deres *levende Bevægelse* og *Virksomhed*, fra Udførelsen af *Ægypten* til *Hjemførelsen* fra *Ørken*, kan være vis paa at seire endnu langt mere afgjørende end *Garibaldi*, som jo kun |VU:264| er blevet *Aarhundredets første Helt*, fordi han kækt reiste *Folkelighedens Banner!*

|US:587| Jeg forudsætter derfor ganske sikkert, at ikke blot i *Engeland* og vort *Høinorden*, men ogsaa i *Tydskland* og *Grækenland* og de *Romanske Lande*, vil man hylde den Betragtning af *Aand* og *Ord* og *Modersmaal*, *Mund* og *Pen*, og i det hele af *Folkelighedens fri* Forhold til *Bog-Lærdom* og alt *Aandeligt*, saaledes som den hos os er udsprunget af *Troen* paa det *levende Guds-Ord* og *Trangen* til det *christelige Menigheds-Liv*; men hvad jeg ønskede at indprænte alle Menighedens Lærere langt dybere end det kan skee med nogen *Pen*, eller med noget andet end “den

levende Guds-Aande”, som skriver alle christelige Himmelbreve paa Hjertets Kiødtavler, det er, at det store *Omsving i Skolen*, hvorved Aand og Ord og Modersmaal fordrive Pennen, de døde Sprog og alt Dødbideriet fra *Lære-Stolene*, vil hverken gjøre *Verden christelig* eller gjøre dens *Lærde* og |A:182|Vise mildere mod den *Christne Tro* og *Menighed*, men at *Troens*, *Tungens* og *Pennens* Frihed vil gjøre Spotten langt kaadere og bittere, og Angrebene langt mere glubende og hensynsløse, end de har været siden de gamle *romerske*, *græske* og *ebraiske Haarkløveres* (Sophisters) Dage. Langtfra da at kunne understøtte Troen eller forsvare Menigheden med deres ægte menneskelige Oplysning og Videnskabelighed, vil Menighedens ypperste Lærere da ret egenlig “hades af alle Folk”, for det gode Navns Skyld, ligesom den skriftkloge og videnskabelige *Paulus* blev den mest forhadte blandt alle Apostlerne, og var aldrig værre stædt end mellem de Verdslig-Vise i *Athenen*, som bedst kunde skattet hans Vid og Veltalenhed.

Da vil nemlig Feide-Brevene udelukkende stiles netop til de bedst *Oplyste*, og selv de *sømmeligste* vil omtrent lyde saaledes: “I har længe haft meget travlt med at bevise, at eders *Troes-Bekiendelse* er ægte *apostolisk*, at de saakaldte *Indstiftelses-Ord* ved eders *Daab* og *Nadver* skal være udtalt af den *Jesu Christi* egen Mund, som blev korsfæstet under *Pontius Pilatus*, og at alt dette stemmer ypperlig overeens med *den* hellige Skrift, som eders *egne* Formænd og Stalbrødre har skrevet; men I har ikke lagt Mærke til, at alt Saadant kun gjaldt noget i den *aandelige Trældoms-Tid*, da det var halsløs Gierning at tvivle om Christi Guddom eller om eders hellige Skrifts guddommelige Ind|VU:265|blæsning, og da selv de Klogeste satte en forfængelig Ære i at kaldes “*Christne*”. Nu derimod i *Aands-Frihedens* Dage, nu, da i det mindste |A:183|alle dybere Tænkere har lært at foragte tomme Titler og alt Skinvæsen, nu lade vi naturligviis alt Sligt staae ved sit Værd, med den Bemærkning, at ligesaa lidt som *Islamismen* |US:588|er sandere, fordi den er *Mahomedes ægte* Lærdom og stemmer overeens med *Alkoranen*, ligesaa lidt bliver *Christendommen* sandere, naar den er Christi *ægte* Lærdom og stemmer overeens med *Bibelen*.

Vi veed ogsaa nok, I pukker paa, at *Troen* er en *fri* Sag, ikke alene *borgerlig*, men ogsaa *aandelig* talt, forsaavidt den ikke *klart* modsiger sig selv eller den *klare Sandhed*, og at det ikke skal kunne bevises om den Tro, som I, med hele Menigheden, ved Daaben bekiende, og da *Troen* er en *Hjertesag* og *soleklare Beviser* om aandelige Ting er vanskelige at føre og at fatte, saa lader vi ogsaa gjerne *Kvinder* og *Børn* og hele de Troendes meer eller mindre *umyndige* Skare nyde godt deraf, saa vi vil ligesaa lidt have dem *aandelig* som *verdslig* forfulgte; men I, som tager Deel i Tidens voxende Oplysning, og roser eder af at være klogere paa guddommelige og menneskelige Ting end alle vi andre, I skal

aandelig forfølges til det Yderste, thi til eder siger vi med Rette, hvad jo jeres *egen* Mester sagde til de *Skriftkloge*, som *troede paa ham*: var I *blinde*, da havde I ikke Synd, men nu siger I: *vi seer*, deri ligger eders Synd. Det er listigt nok af jer, at I skyder jer ind under *Menighedens* ordknappe og ei saa lidt dunkle *Troes-Bekiendelse*, og erklærer høitidelig, at alt hvad I dog præker Menigheden Ørene fulde med, er *ingen Troes-Artikler*, men kun *Aandens* **|A:184***Indskydelser*, som han selv maa svare til; men I skal ligefuldt *aandelig* nødes til at svare baade for *Aanden* og hans skrøbelige Redskaber, og kan I det *ikke*, da staae til Skamme som vilde Sværmere eller tamme Hyklere, der vil indbilde alle Folk under Himmelen, at de og deres Aander har alle faret vild af Moders Liv og er idel “Forfængelighed”, men at en sammenløbet Flok af allehaande Folk, Stammer og Tungemaal, der, som fortvivlede *Romere* i Aandens Verden, bygde en *evig* men *usynlig* Stad paa de syv Menigheders ligesaa *usynlige* Høie, de er *Folkenes Folk*, ligesom deres *usynlige* Herre er *Kongernes Konge*, de er det *aandelige Guds-Folk*, som er ene om det *aandelige Guds-Rige*, smækfuldt af en *Retfærdighed*, *Fred* og *Glæde*, hvoraf **|VU:266**alle de virkelige *Menneske-Folks* er kun Uglebilleder eller i det høieste Skygger, og at alt det grunder sig paa og udspringer levende af *et Par* hemmelighedsfulde *Ord* ved Daaben og Nadveren, der, som et guddommeligt *Fugle-Æg* med Aandernes Aand, skal overgaae *Billed-Sproget* paa alle Folks Modersmaal saa høit, som *Himlen* er over *Jorden*. See, det er, hvad I skal forsvare, og naar I saa har anspændt jer allermest, saa blæser vi alle jeres **|US:589**stadselige Luft-Kasteller med Regnbu-Farver og alle jeres *overaandelige* Lære-Bygninger omkuld som *Korthuse*, med eet *Aandepust*, ja, med een tør Bemærkning, som I ikke kan modsige, med *den Bemærkning*, at al den *Oplysning* og *Videnskabelighed*, hvormed I brammer og stræber at skjule Tomheden, den har I skrabet sammen paa alle *Hedningers Tungemaal*, med **|A:185**de Kræfter, I fandt og laande, ligesom *Israels Børn laande* Guldkar og Sølvkar af *Ægypterne*, men betragtede og behandlede dem, efter *Tyve-Retten*, som Guds og deres Eget.”

Hvor frygteligt end dette Stævnamaal klinger, saa *Dr. Rudelbachs* er Havresuppe mod det, saa troer jeg naturligviis, det allerede nu lod sig godt besvare, naar man kunde faae Modstanderne til at forstaae det, og jeg er sikker nok paa, at i sin Tid vil det blive langt bedre besvaret end nogen af os forstaaer, men det kan og skal dog advare os for nogensinde mere at ville værne om Troen og Menigheden enten med nogensomhelst *Bogstav-Skrift*, med vor *Dogmatik* eller med vor Kundskab og Vidskab i det hele, fordi der er *ingen Kraft* i dem mod “*Djævelens snedige Anløb*”, og det dog igrunnen kun er dem, der maae kaldes *farlige* for Troen og Menigheden. Ligesom nemlig Herren i *Troes-Bekiendelsen* kun har

lagt sit levende Munds-Ord til Grund for vor Tro, saaledes har han ved *Forsagelsen* kun sat os i *fiendlig* Stilling til *Djævelen*, som *Løgnens*, *Mørkets* og *Dødens* Aand, og vi har derfor til alle Tider den *samme* aandelige *Fiende* under afvejlende Skikkelser, indtil han tilsidst *selv* kommer *til Verden* i Menneske-Hamm som den store *Anti-Christ*, og gør det klart, at *Ingen uden Christus* selv kan forsvare sit Ord, sin Tro og sin Menighed mod *det* aandelige *Ondskab* i Himmel-Rummet. Dette veed vi alle, er forudsagt af den *Mund*, som ei kan lyve, og naar det var nærved at glemmes, [|VU:267](#) bragt i Erindring af den *Aand*, som ransager alt, og vi [|A:186](#) kan nu forudsee vel ikke *Aarstallet* men dog den *aandelige Aarstid* og det Klarhedens Tidsrum, da det vil skee.

Naar nemlig paa den ene Side det fornyede *christelige Menigheds-Liv* ei lader nogen Tvivl tilbage om, at de *Christne* er et mageløst *aandeligt Folk*, og paa den anden Side *Menneske-Livet* og *Menneske-Slægts Levnetsløb* er blevet saa klart oplyste, at det ei uden klar *Selv-Modsigelse* kan nægtes, at et *hidtil almægtigt Forsyn* har vidunderlig baade forberedt, opholdt og udviklet dette aandelige *Christen-Folk*, da bliver der for vor *aandelige* Fiende, som veed, at han ved klar *Selv-Modsigelse* tilintetgjorde sin Virksomhed, kun det tilbage, at *trodse* den *aandelige*, [hi|US:590](#) *storiske Sandhed* med den *kroplige* saakaldte *sunde* og *naturlige* Virkelighed, og det lader sig vove, naar man dumdrigt i hele *Aandens* Verden kalder *Sandhed Løgn* og *Løgn Sandhed*, *Lyset Mørke* og *Mørket Lys*, *Livet Død* og *Døden Liv*.

En tydelig Forestilling herom kan vi faae ved at betragte Vorherre *Jesus Christus* "den aandelige *Sandhed*, det aandelige *Liv* og det aandelige *Lys* i egen Person" ligeoverfor *Pharisæerne*, der siger: "han driver *Djævl* ud ved *Beelzebub*, *Djævlens* Øverste, hvad Herren derfor kalder *Bespottelse* af *Sandheds-Aanden*, som ikke forlades, og naar vi har opladte Øine for den store *aandelige Strid*, der bestandig er ført paa Jorden mellem *Sandhed* og *Løgn*, *Lys* og *Mørke*, *Liv* og *Død*, men har først ved *Christendommens* Indtrædelse [|A:187](#) i Verden faaet en tydelig Skikkelse, da seer vi let, at den *christelige Ragnarok-Kamp* nærmer sig med stærke Skridt, da Verdens-Aanden oprører alle Verdens-Kræfterne mod den Aand, der har aabenbaret sig giennem *Menneske-Slægts Levnetsløb*, og med *Guddoms-Kraft* i det *christelige Menigheds-Liv*. Ved det *Nittende* Aarhundredes Begyndelse syntes denne Kamp ikke blot begyndt, men hardtad endt med den *Christne Troes* og *Menigheds* Udryddelse, men denne Kamp førdes saa *aandløst* fra begge Sider, at det aabenbar i aandelig Forstand kun var en *Skygge-Fægtning*, der slet ikke levende udtrykte hvad den kun skyggeviis betegnede. Man raabde sig vel i den fiendtlige Leir hæs paa "*Verdens-Aanden*" som den eneste *sande Gud*, og gav sig Mine af at kunne føre baade *Sol* og *Maane* og *Stjerner*, med de fire Elementer: [|VU:268](#) *Luft* og *Ild*,

Jord og Vand, i Strid med *Christus*, Gud og Mand, *hans* Fader og *hans* Aand, men hverken *troede* man selv paa den *Verdens-Aand*, man vilde fremmane, ei heller *troede* man at have andet imod sig end *Jesuiten*, *Paven* og *Bibelen*, saa da *Herrens Aand* igjen kom over os med *Troens levende Ord*, da smilde vi med Rette ad alle de saakaldte *aandelige Vaaben*, der enten kun stod paa *Papiret* eller kløvede dog kun Luften under Seiersskrig af alle Vinde.

Vist nok var der en *Natur-Philosophi*, som spaaede om en virkelig Strid mellem *Naturen*, og *Historiens Aand*, hvori alle *sorte* og *hvide* Konster traadte i *Kraft* og paa en *ubegribelig* Maade frembragde *Umueligheder*, men *Prophet*erne *troede* aabenbar ikke engang selv paa deres *Spaadomme*, og kunde da umuelig omvende denne *Verdens Børn* til deres Fædres *Hexeri* og *Trolldom*, der, i deres Øine ligesaavel grundede sig paa *US:591* grov *Overtro*, som Vandringen giennem det Røde Hav og alle Vorherres Tegn og underlige Gierninger.

I Aarhundredets Løb raades der imidlertid Bod paa den *grændseløse Vantrø*, hvorved den dannede (civiliserede) Verden i barnagtig *Selvraadighed* og tosset *Selvklogskab* saalænge har afbrudt al levende Forbindelse med *Verdens-Aanden*, altsaa med sin *egen Aand*, og gjør sig derved selv til en *Kiød-Klump*, en *Jord-Klump* og en *Luft-Strøm* med *Ilt* og *Brint*, hvis *Tankegang* saavelsom *Verdensløb* kun sættes i haandværksmæssig (mekanisk) Bevægelse af hvad der hverken *tænker* eller er til i *sig selv*. Det *Lys*, som *Sandheds-Aanden*, ikke blot med *Ord* og *Skrift*, men med det *christelige Menigheds-Liv* i det hele udbreder over *Menneske-Livet* i alle dets Forhold, adspredt nemlig med *Nødvendighed* det *ægyptiske Mørke*, der, trods alle *Gas-Lyfter* og *Blus*, ruger over denne *Verdens grove aandløse, selvmodsigende* *Selv-Betragtning* og *Selv-Forgudelse*, og *Verdens lyse Hoveder* vil da snart komme til saamegen *aandelig Forstand*, at de ikke, ved at *udlede* al deres *Forstand* af *Uforstand*, selv erklærer den for en grov *Misforstand*, og i det hele angre og fortryde deres Fædres aabenbare Oprør mod de *uforanderlige Natur-Love* i *Aandens* og *Ordets* Verden, som *Tanke-Lovene* unægtelig er, da det slet *JA:189* ikke gaaer an at *benægte* det *Virksommes Virkelighed*, eller at aftrætte *Grund-Aarsagen* hvad man tillægger *VU:269* *Efter-Virkningen*, eller at tilskrive hvad man *selv* kalder *Løgn* større *Kraft* end hvad man *selv* kalder *Sandhed*.

Før dette er skedt, kan naturligviis *Anti-Christen* slet ikke spille sin Rolle paa *Jorden*, thi han vil og maa jo virkelig, som skrevet staaer, *troes paa*, som den eneste sande *Gud*, og bruge alle muelige *sorte Konster* til *Øien-Forblindelse*, saa han synes at have alle *Verdens-Kræfterne* til sin *Tjeneste*, og synes kun at have taalmodig oppebiet *Tidens Fylde*, førend han aabenlyst traadte i *Skrankerne* mod den korsfæstede, igjen opstandne *Jesus Christus*, mod *hans*

Fader og *hans Aand*, hvis *Tilværelse* og vidunderlige *Virksomhed* i de forbigangne Tiders Mørke, *Anti-Christen ingenhunde* benægter, men *bespotter*, som det aandelige Ondskab i Himmel-Rummet, han endelig har faaet Bugt med, og hvis Ihukommelse han nu ogsaa vil udrydde paa Jorden, for der, som *Verdens* virkelige *Frelser*, at oprette sit evige *Verdens-Rige*, som Himlene og Himlenes Himle skal lovsynge.

Her seer man let, at al *menneskelig* Kundskab og Vidskab, [|US:592](#) hvor aandelige de saa end er, har i den aabne Feide mellem *Himlen* og *Helvede*, mellem den *usynlige* Sandhed og den *skinbarlige* Fanden, kun lidt at betyde, men at det seer saa sort ud paa de *Christnes* Side, at det, som skrevet staaer, kun gjælder om “de Helliges *Bestandighed* [|A:190](#) *i Troen*”, og da navnlig i *Troen* paa det faste Spaadoms-Ord af Herrens egen Mund om hans herlige *Tilkommelse*, som vi alle bekiende, men som Fienden trodsig benægter og bespotter: *Troen* paa *det Spaadoms-Ord*, at *Herren* i sin Tid kommer *øiensynlig* igien at dømme Levende og Døde, og, som skrevet staaer, “henveire den *Lovløse* med sin Munds Aande.” Den gamle Slange vil nemlig ikke sige som *Paven*, at der er “to Sværd” det *aandelige* og det *verdslige*, hver i sin Haand, men han siger hvad *sandt* er, at hos *Gud* sidder Sværdet i *Munden* og er paa een Gang baade *aandeligt* og *verdsligt*, saa han *lyver* kun ved at prale af, at *hans* Mund er *Guds* Mund, og den *Løgn* kan kun giendrive af den *sande* Guds *Mund*, som med sin *Doms Ord* tilstopper alle *Løgnens* Munde.

Da alle Spaadoms-Ord og da især Spaadommen om det i Verdens Øine Urimeligste og Utroligste, synes aldeles værgeløse mod den vittige og bidende Spot, som her er godt Kiøb, saa kunde jeg fristes til at undlade Fremsynet mod *Anti-Christens* eller *Gud-Nidingens* mørke [|VU:270](#) Dage, men da *Sandheds-Troen* paa det *Tilkommende* dog ligesaalidt er værgeløs, som *Sandheds-Troen* paa det *Forbigangne* eller paa det *Nærværende*, og da desuden hele *Christi Evangelium*, som det *evige Livs-Ord*, i *Forhold* til *Mennesket* i Verden er et *Spaadoms-Ord*, altid udsat for og vel belavet paa den samme bidende Spot, som *Herren* selv bar med Purporet under Torne-Kronen og Skogger-Latteren; saa turde jeg ikke undlade det bestemte [|A:191](#) Hensyn paa den af *Herren* og hans *Apostler* med Flid omspaaede *Verdens-Aandens* Time og *Mørkets* Overmagt, som i Menigheds-Livet svarer til Herrens Lidelses-Historie, og fører til “*Kiødets* Opstandelse”, og til det *evige Liv* for “*hele Mennesket*” det *Udvendige* saavelsom det *Indvendige*, det Afdøde saavelsom det Udlevede i Herren.

Denne *Kiødets* Opstandelse var nemlig, som vi seer af 1 Cor. 15, alt i *Apostlernes* Dage den *Hæl* i *Troes-Bekiendelsen*, som maatte taale det giftigste Slangebid, ligesom hos os; men det *Franske* *Kogleri* med *Kiødets* *Frigivelse* (Emancipation) spaaer om en

ligesaa farlig Fordreielse af *Sandheds-Ordet* om *Kiødets* Opstandelse, til Bestridelse af *Aands-Livets Virkelighed*, |US:593saa nu trænger Menigheden høit til den Oplysning, at *Kiød-Legemets* ægte og sande *Frigiørelse* er, som Legems-Døden tydelig viser, saa langt som mueligt fra at skee ved dets *Løsrivelse* fra *Aanden*, men er tvertimod, ved *Kiødets Opstandelse*, *Fuldførelsen* af den *Helligaands* Gierning, fra de nye Hjerters og de nye Tungers Fødsel til Vorherres *Jesu Christi* Dag, hvorfor Apostelen *Paulus* ogsaa (Rom 8) kalder den en Gienløsning og Befrielse fra *Forkrænkelighedens Aag*. Derfor vil *Anti-Christen* ogsaa love sine Tilbedere *legemlig Udødelighed* i Modsætning til den *Udødelighed i Indbildningen*, som han bespottelig vil kalde det *christelige Aands-Liv*, og kan det med *Skinnet* for sig, da alle Christne *indtil* Herren kommer *øiensynlig* igien, jo maa friste den *legemlige Død*, |A:192og *Kiødets Opstandelse* jo lader sig dumdrstig benægte og bespotte *indtil* den virkelig gaaer for sig. Vist nok er det nemt for os, og vil være endnu langt nemmere for vore *Eftermænd* i *Anti-Christens* Dage, at oplyse alle virkelige Deeltagere i det christelige Menigheds-Liv og *Lods-Eiere i Aandens Guds-Rige*, derom, at det bedragelige *Skin* dog, Gud skee Lov! kun bedrager dem, der ikke vil aabne |VU:271Hjertet for *Sandheds-Kiærlighed*, men det er lige vist, at det kun er i det *Skjulte*, i *Hjertets Inderste*, at det christelige *Aands-Liv*, med *Guds-Rigets* "Retfærdighed, Fred og Glæde" *beviser* sin *Virkelighed*, saa man faaer at see, at ved Siden ad det christelige *Aands-Liv* bliver det ypperste *Skjalde-Liv*, selv hos *Israels Propheter*, kun hvad en sand *Lignelse* er ved Siden ad et almægtigt *Skaber-Ord*, eller hvad *Johannes den Døber* var ved Siden ad *Guddoms-Manden*, som døber med den *Helligaand*.

Dette, at den blot *aandelige* Fornyelse af *Menneskets Paradiis-Liv* nødvendig er af samme *Art* som *Skjalde-Livet*, og kan i det høieste aabenbare sig i et *Prophet-Liv*, som *Johannes den Døbers*, medens hele *Menneske-Livets* Fornyelse i Forening med *Guds-Livet i Guddoms-Manden Jesus Christus* er til alle Tider en dyb *Hemmelighed*, som skrevet staaer om *Christen-Livet* (Coll. 3), at det er *skjult* med *Christus* hos *Gud* og aabenbares først, naar *Christus* aabenbares i sin Herlighed; dette gjør paa den ene Side Menigheds-Troen og Menigheds-Livet *værge*|A:193løse i *Verdens* Øine, og frister paa den anden Side Herrens og Menighedens Tjenere, som *Aandens* fri Redskaber, til at miskiende deres Stilling, og tiltroe sig en *Magt* og *Myndighed*, som de ikke har, og som de ikke kan eftertrægte uden at stille sig *imellem* Menigheden paa den ene Side og *Fælles-Troen*, *Fælles-Aanden* og *Fælles-Herren*, paa den anden Side, saa de i *Blindhed* arbeide paa at |US:594skille baade sig selv og *Menigheden* fra det evige *Livs-Ord* og det deraf udspringende hemmelighedsfulde *Liv i Herren*. Selv derfor, naar vi virkelig, som Herren siger om *Døberen*, blev de *aandrigste Enkeltmænd*, som

Kvinder kan avle med *Mænd*, maatte vi dog altid mindes, at, efter den *samme* Herres Vidnesbyrd, er den *mindste* i Himmeriges Rige *større* end vi, og at denne vor *Overmand* findes kun skjult i *Menighedens* Tro og Haab og Kjærlighed, saa at, om *han* ogsaa lever hos os, er det kun *skjult*, ikke hos os *selv*, som aandelige *Enkeltmænd*, men som *Lemmer* paa Herrens *hemmelige Legeme*, som er hans *Menighed*.

Denne *Haardeknude*, som, langt fra at løse sig selv, netop strammes, jo mere *Menigheds-Livet* voxer ogsaa hos os, maae vi betragte med barnlig *Ydmyghed*, og holde urokkelig fast ved *Døberens* Bekiendelse, at "*Guds-Ordet*" i sin Kraft, som et *evigt Livs-|VU:272*Ord, der *skiaenker* hvad det *nævner*, det er uadskilleligt fra Vorherres Jesu Christi *Person*, thi det kan intet andet Menneske føre end *Guddoms-Manden* selv, som kom ned fra *Himmelen*, og at selv den *Helligaand* indskrænker sig til *|A:194*guddommelig at minde om hvad *han* har sagt, og gjør sig netop *derved* kiendelig fra alle *andre Aander*.

Al Tanke om et *christeligt Statholderskab*, der skulde være *Embeds-Standen* forlenet, maae vi da forjage, om den end lod sig *aandelig* ganske anderledes besmykke, end ved den selvgjorte *Arve-Ret* til St. Peders Stol, eller ved den selvgjorte Oversættelse af et dunkelt Sprog hos St. Povel, som om han havde sagt: vi er Sendebud i *Christi Sted*, vi bede i *Christi Sted*, og som om *hans* "vi" var alle hans Læsere¹⁹. En saadan *aandelig Besmykkelse* af en ganske *anden* Aand end *Herrens*, maae vi slutte af Himmel-Brevet til den syvende og sidste Sprog-Menighed, endnu farlig vil friste dens *Skolemestre*, saa de indbilde sig, at være *rige nok* paa aandelig Viisdom og Forstand, saa de har ikke *Christus selv* eller *hans* egen *Munds-Ord* til *Menigheden* behov, men kan paa deres egen Regning *meddele Aanden*, forplante, opholde og forskønne *Livet*. Dette vil *ikke* komme *deraf*, at de skulde have kunnet glemme, at det er *kun* gennem *Munden*, ei gennem *Haanden* og *Pennen*, *Ordet* kan virke *levende*, men det vil komme *deraf*, at de forvexle *deres* egen *Mund* med *Vorherres* egen *Mund*, som han aldrig kan eller *|US:595*vil enten *laane* eller *leie* ud, men kun i al *Hemmelighed dele* med sin *Menighed* *|A:195*i hans Legems og Blods *Fællesskab*, saa *Menigheden*, men *ingen Enkeltmand*, kan til Slutning, som skrevet staaer (Eph. 4) aandelig *maale* sig med ham.

Dette er hvad jeg har at sige til *Advarsel* for alle den Christne *Menigheds* Embedsmænd, nærværende og tilkommende, at de ikke lade sig forlede til enten paa *Bibelens*, paa *Kirkehistoriens* eller paa *Aandens* Vegne paa nogen *anden* Maade at fremstille sig som *Borgen* eller *Værger* for "*Troen* og *Menigheden*" end ved "som *Hjordens Exempler*" at stille sig i *Spidsen*, hvor *Menigheds-Troen* skal frit *bekiendes* for *Verden*, da de ellers, bevidst *|VU:273*eller ubevidst, øve det forbudte *Herredømme* over *Herrens* Arv og Eie,

og forhindrer den guddommelige Væxt og fri Udvikling af det *christelige Menigheds-Liv* i Herren, som dog ogsaa hos dem maa bære den levende Forkyndelse af *Christi Evangelium*, som en Guds Kraft til Salighed for hver den, som troer. At saavel *Aanden* som *Troen* kan og skal meddeles ved vor levende Forkyndelse af "*Troens Ord*," men meddeles dog kun i *Troens Ord* af Vorherres egen *Mund*, det er vel lidt vanskeligt at forstaae, men følger dog ligefrem af hvad Apostelen *Paulus* vidner, at det er "Guds-Ordet" og "Troen" selv, som man *hører*, hvor "Troen" og "Aanden" skal forplantes, saa det er blot Forskjellen mellem "*Guds-Ordet*" i første eller anden *Mund*, ligesom paa første eller anden *Haand*, som vi har lidt ondt ved at fatte, fordi man er sig selv nærmest; men derfor sagde vor Mester ogsaa reent ud, at uden *Selvfor nægtelse* **A:196**kunde Ingen være *hans Discipel*, og naar vi er kommet over det Bjerg, da prise vi Herrens Godhed og Viisdom, som lagde det evige Livs-Ord i Menighedens *Mund*, hvor det er nemt at finde, istedenfor at begrave det enten i *Skriften* eller i *Tjenerskabet*, hvor det maatte være et sjældent Lykketræf at støde paa det, og være umuligt at bevare og forplante det, fordi det vilde være *ukiendeligt*. Saaledes vilde da ogsaa Herrens aandelige *Nærværelse*, hans *Aand* og hans *Gierninger* være aldeles *ukiendelige*, hvis der ikke var et *bekendt* os alle vitterligt *Ord* af *hans egen Mund*, hvormed vi alle blev "*lærte af Gud*," og hvorved *hans Aand* baade gav sig *tilkiende* og virkede alt i Vorherres *Jesu* Navn og til *hans Ære!*

9

Gal. 1. 1 Cor. 1. 1 Cor. 9.

10

1 Cor. 1, 17.

11

Eph. 4.

12

2 Cor. 3, 6. Ap. Gj. 20, 28.

13

Eph. 4, 11 forbindes nemlig rettest med v. 6, saa man tager v. 7-10 som et Indskud (en Parenthes), og benytter 1 Cor. 12, 29 til Sammenligning.

14

1 Tim. 4. 2 Tim. 1. 1 Cor. 12.

15

Herrens *Frimenighed*, i det Smaa som i det Store, bestaaer nemlig af dem som har Troen, Daaben og Nadveren efter Herrens Indstiftelse *frit tilfælles*, af dem maa *Raadet* vælges og til dem maa det indskrænke sit Omraade, naar det skal være *christeligt*.

16

Math. 13.

17

Coll. 2, 3.

18

Joh. 1. Ephs. 4. Coloss. 1.

19

2 Cor. V. 20, hvor man aabenbar godt *kan* og følgelig ogsaa *skal* oversætte "*for Christi Skyld*" og ei "i Christi *Sted*", hvad kun til Nød kunde siges om *Apostlerne* selv.